

Betoging voor het algemeen stemrecht, april 1893.

DE GESCHIEDENIS VAN DE BSP

GUIDO VAN MEIR.

inleiding.

Deze artikelenreeks verscheen in het weekblad Humo ter gelegenheid van het Ideologies Kongres in november 1974. Uit de reacties bleek een levendige belangstelling voor de geschiedenis van de arbeidersstrijd in België, op een ogenblik dat alle tekens wijzen op een toename van de klassenstrijd. Meer dan ooit bestaat de behoefte om lessen te trekken uit de ervaringen van het verleden, om beter te weten wat vandaag en in de toekomst te doen staat. Als dat gebeurt zijn de vergissingen, dwalingen en nederlagen uit het verleden niet zinloos geweest, maar duurbetaalde lessen van de voorbije generaties, die wij met eerbied moeten ontvangen en bestuderen.

Het vertrouwen van de arbeiders in de BSP is door bittere ervaringen grondig geschokt. Ook velen die vroeger deze partij door dik en dun gesteund hebben, moeten vandaag, dikwijls met pijn in het hart, toegeven dat zij de arbeiders in de steek gelaten heeft. De arbeiders voelen de noodzaak aan van een échte arbeiderspartij, die helemaal van hen is en waarin ze zich thuisvoelen als in hun eigen woonkamer, en dat kunnen zij niet meer in de BSP. De huidige leiders worden uitgesloten voor verraders, en men spreekt wel eens vol heimwee over de leiders van weleer, zoals Vader Anseele of Huysmans, "die nog goed waren". Het zou er dan alleen op aankomen de korrupte leiders door "goede" mannen te vervangen om van de BSP weer een echte partij van de arbeider te maken. Maar zo eenvoudig is het niet, als wij zo redeneren slaan wij alle lessen uit het verleden achteloos in de wind. De sleutel om de huidige BSP te begrijpen ligt in haar geschiedenis vanaf haar ontstaan als Belgische Werkliedenpartij (BWP) in 1885, en al wat eraan voorafging.

TUSSEN DROOM EN DAAD

Grande attaque de Risquons-tout du 25 Mars 1848.

*Marche sur la Belgique des républicains rouges, commandés par les Citoyens
Blervacq, Graux & Fosses.*

25 maart 1848 :
de republikeinse
kontrole op weg
naar Risquons-Tout.

1885, het was alleszins laat genoeg voor een arbeiderspartij. Marx was al dood en zijn **Kommunistisch Manifest** bijna 40 jaar oud. De eerste ervaring van arbeiders aan de macht, de **Commune van Parijs**, lag al 14 jaar achter de rug. De **Eerste Internationale** was 20 jaar geleden opgericht en ondertussen alweer uiteengevallen in een anarchistische en een marxistische richting. De arbeidersbeweging ging al een halve eeuw op en neer, zoekend en tastend naar een uitweg uit de ellende. En iedere valse illusie, iedere verkeerde weg die ingeslagen werd, betaalden de arbeiders met bloed en doden, ontredde-ning en kostbaar tijdverlies.

De opstand van 1830 tegen **Willem I** had niet alleen Belgisch-nationalistische gevoelens losgewerkt, ook de klasstrijd maakte van de algemene verwarring gebruik om de kop op te steken: in augustus en september 1830 moest de pasopgerichte Burgerwacht herhaaldelijk optreden tegen benden industriearbeiders die in hun wanhoop fabrieken aanvielen en de gehate machines, de symbolen van de uitbuiting, kapothamerden. In Wallonië was vooral de **Borinage** het toneel van deze uitbarstingen, in Vlaanderen grepen gelijkaardige incidenten plaats in **Lokeren**, **Brugge** en **Gent**. Het kwam niet uit de lucht gevallen, rond deze tijd drijft de miserie het proletariaat van heel industrieel West-Europa tot spontane en onvoorbereide konfrontaties, moedig maar kansloos tegen de bloedige repressie. Zoals te **Lyon**, waar de zijde- wevers in 1831 de stad na bloedige gevechten kortstondig in handen krijgen, tot zij door een leger van 36.000 man in een ware veldslag verpletterd worden. Nergens laat de burgerij er enige twijfel over be-

staan dat de hooggestemde principes van **Vrijheid-Gelijkheid-Broederlijkheid** alleen op haarzelf van toepassing zijn, en niet op hun meiden en knechten, niet op de menselijke aanhangsels van hun machines. De arbeiders die zich in de euforie van 1830 hierover enige illusies gemaakt hadden, worden snel ontuchtterd door de feiten. Op politiek vlak worden zij in de kou gezet door het **cijnkskiesrecht**, de ijzere logica van de burgerij die alleen stemrecht toekent aan de rijken. De wetten die dit selekt gezelschap in naam van het Belgische volk opstelt, zullen er dus in de eerste plaats voor zorgen dat de rijken de rijken blijven, zij moeten de uitbuiting wettig maken en het verzet van de arbeiders onwettig. Artikel 415 van het Strafwetboek liet daarover geen discussie bestaan: « **Elke samenspanning vanwege de arbeiders om tegelijkertijd het werk stop te zetten, om andere arbeiders te verhinderen aan het werk te gaan of aan het werk te blijven, en, algemeen uitgedrukt, om het werk stop te zetten, te verhinderen, en het loon te verhogen, zal gestraft worden met een gevangenisstraf van ten minste 1 maand en ten hoogste 3 maanden. De leiders of mannen zullen gestraft worden met een gevangenisstraf van 2 tot 5 jaar.** »

Verboden te stemmen, verboden te staken; deze al te flagrante politieke en economische onderdrukking kon maar in stand gehouden worden door de kroon op het werk: het **militaire overwicht** van de burgerij, in staat om elk verzet met de wapens de kop in te drukken. De Burgerwacht, waarin verschillende lagen van de bevolking nog samen tegen het Nederlandse leger gevochten hebben in 1830, wordt 3 jaar na de Onaf-

hankelijkheid gezuiverd van alle minderbegoede en dus onbetrouwbare elementen, gewoon door de bepaling dat ieder lid van dit korps zelf moet opdraaien voor de kosten van het dure en verplichte nieuwe uniform. Burgerwacht, leger en gendarmerie staan overal klaar om elk oproer in de klem te smoren. Elk protest tegen loonsvermindering en werkloosheid wordt beantwoord met terreur, doden en gewonden, waarna de leiders achter slot en grendel verdwijnen. De geschiedschrijving van de ontwakende arbeidersbeweging vindt men dan ook vooral in de grauwe politiearchieven. Januari 1831, **Namen**: opstootjes bij gebrek aan werk, het leger herstelt de orde. Juli 1831, **Luik**: in 3 mijnen willen de arbeiders de machines vernielen, 28 arrestaties, legereenheden ter plaatse. Augustus 1831: werklozenoproer in **Doornik**, maart 1832 schippersoproer te **Wetteren**. Nooit houdt het op. Oktober 1836, **Borinage**: mijnwerkersstaking voor hogere lonen, rellen gedurende een hele week, een dode, meerdere gewonden en talloze arrestaties. Nu eens krijgen woede en verontwaardiging de bovenhand, dan weer zetten de radeloze analfabeten hun kruisje onder nederige petitities aan het parlement. (« **Waerschoot**, den 12 december 1833. Mijnheeren, gedoogd dat de noodlydende volksklas van **Waerschoot**, welke tot op heden hun bestaan gehad hebben in de katoen-wevery, hunnen toevlugt tot UEd. nemen, ten eynde hun in de droevige omstandigheden ter hulp te komen. Aen UEd. is het, UEd. weerdig te toonen van den titel van vertegenwoordigers van een edelmoedig en verduydig volk. ») En als noch de gebalde vuist, noch het deemoedig gebogen hoofd iets schijnen uit te ha-

(zie ook *De Onafhankelijkheid van België*)

De grauwe realiteit in de tweede helft van de 19de eeuw : Antwerps proletariaat en omgeving...

len, wordt de wanhoop verdoofd in de jenever. In een industriestreek als Verviers stijgt het alcoholverbruik met 46 % tussen 1833 en 1844, en de ellende wordt er alleen maar erger door. Waar bleef intussen het socialisme? Waar waren de leiders die uit de bittere ervaringen de lessen konden trekken om het verspreide verzet te organiseren tot een machtige beweging? Ze waren er niet, en dat was in al de ellende wellicht nog de grootste ellende.

Kats as Kats can

De arbeidersmassa lag erbij als een dampende, vruchtbare akker, doorploegd door de wilde uitbuiting, bemest door de harde repressie, klaar om de zaden van het socialisme op te nemen en wortel te laten schieten. Maar er kwamen geen zaaiers. Uit de arbeiders zelf waren nog geen echte leidersfiguren opgestaan, en de radikale burgers die een of andere vorm van socialisme aanhingen vonden hun weg niet naar de arbeiders. Dat ontsloeg hen meteen van de

vervelende opdracht hun ideeën aan de werkelijkheid te toetsen en het gaf hen de vrijheid de wildste dagdromen en de reinste utopieën achter hun studeertafel te ontwerpen. Zoals Thomas Morus in de 16de eeuw zijn ideale maatschappij *Utopia* ontworpen had, zo zetten de utopische socialistenvijverig hun ideale maatschappij op papier, zonder zich al te zeer het hoofd te breken over de konkrete uitvoerbaarheid van hun plannen. Het leek een grote pop-art wedstrijd om het mooiste vliegtuig te ontwerpen, zonder dat iemand de vervelende vraag stelde hoe dat ding nu wel de lucht zou ingaan. De moedigen, zoals de Britse industrieel Robert Owen, die de praktische bruikbaarheid van hun model metterdaad wilden bewijzen, maakten vrij onzacht kennis met de begane grond. De fout zat hem in hun verkeerd uitgangspunt, zoals prof. Jan Dhondt schreef: « Doorheen de gedachten en plannen van deze eerste voorvechters liep als een rode draad het geloof aan een natuurlijke goedheid van de mens, het

geloof in de kracht van de rede. Eigenlijk meenden zij dat al die afschuwelijke wan-toestanden voortsporen uit een reusachtig misverstand en dat alles in orde zou komen zodra iedereen zou inzien dat de bestaande toestanden onredelijk waren. Deze ideeën laten ons duidelijk de zwakheid van hun aktie zien: ze verliep in een sfeer van irrealiteit, ver van de werkelijkheid weg. Het spreekt immers vanzelf dat geen bezitter er ooit aan zou denken zijn bezittingen af te staan. Slechts voor een machtsontplooiing van de proletariërs zouden zij buigen. » Hun naïeve geloof in de uiteindelijke goede wil van de burgerij drijft deze utopisten tot samenwerking met de radikale vleugel van de liberalen in allerlei geheime genootschappen, terwijl de organisatie van de arbeiders in syndikaten of een politieke partij volledig verwaarloosd wordt.

De belangrijkste figuur uit het vroegsocialisme in Vlaanderen is zonder twijfel de vinnige Jacob KATS, toevallig ook de zeldzame uitzondering die uit een arbeidersmilieu

(wevers) afkomstig was. Opgeleid tot onderwijzer tijdens het Hollandse regime kwam hij later toch noodgedwongen achter de weefstoel terecht, om zich uiteindelijk met al zijn energie op de politieke agitatie te werpen. Hij staat in nauw contact met geheime genootschappen van radikale republikeinen, waar hij onvermijdelijk de gangbare utopisch-socialistische ideeën van **Babeuf**, **Owen** en **Saint-Simon** opzuigt. Helemaal in die utopische lijn schrijft hij toneelstukken als "Het Aerdich Paradys of den Zegepraal der Broederliefde", waarin hij de ideale maatschappij schetst zoals die na zorgvuldige discussies met zijn burgervrienden ontworpen werd. Maar wat Kats werkelijk gevaarlijk en belangrijk maakt is zijn invloed op het gewone volk, dat hij met gedichten, liedjes, almanakken, toneelstukken en openbare meetings begint te bewerken: hier spreekt voor het eerst een arbeider tot zijn klassegenoten, in hun eigen taal. Al ligt de oprichting van een echte arbeidersbeweging ver buiten zijn bereik, toch betreft hij de meest gevorderde arbeiders bij de politieke strijd van de radikale burgers voor het **Algemeen Stemrecht**. En dat is al ruim voldoende voor paniekerreacties in de hoogste regionen: koning **Leopold I** persoonlijk geeft aan zijn minister van Binnenlandse Zaken **De Theux** het bevel Kats kort en goed om te kopen, of hem van nabij te volgen om hem bij de geringste aanleiding te klissen. Als Kats in 1836 zijn eerste meeting voor arbeiders gehouden heeft, bijt de koning zijn minister toe: «Ik stel u persoonlijk verantwoordelijk als Kats niet een tijd achter slot en grendel vliegt; praat erover met de minister van Justitie!» Leopold de Eerste voelde er blijkbaar weinig voor ook Leopold de Laatste te zijn. En toch zag het daar in 1848 even naar uit.

Het onweer trekt over

In 1848 rolt de bliksem van de revolutie door heel Europa. In februari wordt **Louis-Philippe** afgezet in Parijs, in maart is het de beurt aan **Metternich** in Wenen. Als een stroomvloed bereikt de opstand **Berlijn**, **München**, **Milaan**, **Venetië**.

Voor de gebeurtenissen in Parijs maken indruk in België, want zoiets heeft men nog nooit gezien. «**Geen soldaat, geen gendarm, geen politieagent te zien**», schreef een ooggetuige. «**Zelfs de Nationale Garde was verdwenen. Alleen het volk droeg de wapens; het was buitengewoon en verschrikkelijk om zien: heel die geweldige stad vol rijkdommen in de handen van hen die niets bezaten.**» De utopische socialist **Louis Blanc** deelt de macht met de liberaal **Lamartine** (de dichter) in de Voorlopige Regering, die de republiek uitroept en het **Algemeen Stemrecht** invoert, waardoor het aantal kiezers met één klap van 250.000 tot 9 miljoen uitgebreid wordt.

In Brussel voelt ook **Leopold I** zijn troon heet worden onder zijn zitvlak en hij verlaat onder druk van de Parijse barrikaden de kiescijns tot het grondwettelijk minimum, waardoor hij alvast een pak misnoegde middenstanders van de straat kan houden door hen stemrecht te geven. Ten gerieve van de minder begoeude misnoegden wordt in alle

steden de Burgerwacht in staat van paraatheid gebracht, en omdat men nooit voorzichtig genoeg kan zijn worden enkele gevaarlijke bannelingen, zoals **Karl Marx**, het land uitgewezen. Dan wacht men op het onvermijdelijke, maar er gebeurt weinig of niets.

De spil van de republikeinse agitatie is de **Association Démocratique** in Brussel, een bont internationaal gezelschap van democraten waarvan **Marx** vice-voorzitter was, voor de rest gestoffeerd met alle bekende radikalen, van de oude generaal **Mellinet** (die Antwerpen had bevrijd van de Hollanders), tot de onvermijdelijke **Jacob Kats**. Er wordt koortsachtig vergaderd, de manifesten en de pamfletten stapelen zich op. In verschillende steden mengen zich agitators onder het proletariaat, dat al een jaar op de rand van het hongeroproer balanceert. Maar de relletjes die zich voordoen in Brussel en Gent zijn natte lucifers in vergelijking met de Gentse onlusten van het vorige jaar, waarbij alle bakkerijen tegelijk geplunderd werden en verschillende fabrieken aangevallen. En vergeleken

Jacob Kats, de man die door Leopold I omgekocht moest worden...

met wat er aan de hand is in Parijs, zinkt het helemaal in het niet.

Eigenlijk wensen de radicalen diep in hun hart waarschijnlijk zelf geen konfrontatie op de barrikaden. Het utopisch geloof in de broederlijke klassensamenwerking is nog onaangetast, en zij hopen dat de Parijse gebeurtenissen voldoende indruk gemaakt hebben om de conservatieve burgerij tot Rede te brengen.

Daar vergissen zij zich schromelijk in. Precies door de gebeurtenissen van 1848 begint die burgerij het gevaar te zien dat haar bedreigt, en de Rede zegt haar alleen dat zij in de aanval moet gaan voor het te laat is. De gedroomde aanleiding is de lamentabele expeditie van **Risquons-Tout**, het gehucht bij Moeskroen waar op 29 maart een kolonne van 1.500 Franse en Belgische republikeinen de grens oversteekt met de bedoeling naar Brussel op te rukken en de republiek uit te roepen. Dit operetteleger, dat slechts over enkele geweren beschikt uit het arsenaal van Rijsel, wordt door 200 Belgische soldaten opgewacht en moeiteloos op de vlucht gedreven.

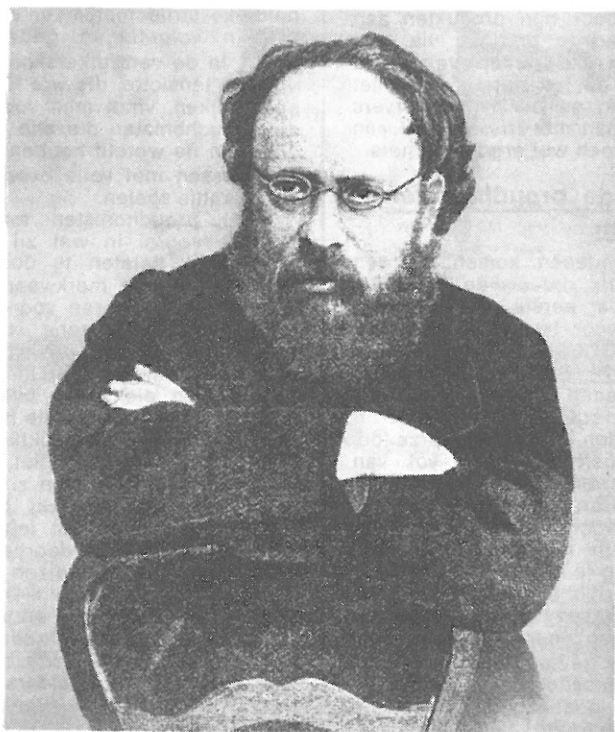
Gemakkelijk uitgelegd als een Franse interventie tegen de prille Belgische onafhankelijkheid, schonk dit avontuur het initiatief aan de conservatieve burgerij: 17 leden van de **Association Démocratique** werden voor het assisenhof losweg ter dood veroordeeld; een vonnis dat wel nooit uitgevoerd werd maar de leiders toch voor ettelijke jaren achter de tralies wegborg. De patriotische verkiezingen van juli, die de radicalen overal wegborstelden ten gunste van de conservatieve liberalen, schieden bovendien een ideaal klimaat om een ware heksenjacht te ontketenen tegen de resten van de onthoofde radikale beweging. Het eerste hoofdstuk van het vroegsocialisme in België was definitief afgesloten. Maar terwijl deze onfortuinlijke utopische bokser knock-out uit de ring geloodst werd, meer slagen gekregen dan uitgedeeld, stonden al andere kempheantjes klaar om zich met de geduchte Kid Kapitaal te meten.

De dageraad van het anarchisme

Ondertussen zijn in heel Europa de opstanden gedempt, de "**Lente der Volkeren**" was van korte duur geweest. In Parijs is het revolutionair bondgenootschap tussen arbeiders en burgerij afgesprongen op de systematische likwidering van alle utopisch-socialistische hervormingen. Het Parijse proletariaat voelt zich verraden en neemt in juni de wapens weer op om zijn eigen weg te gaan. In het oosten van de stad kiest de helft van de Garde Nationale de zijde van de opstandelingen, maar na 4 dagen van hevige straatgevechten moeten zij het onderspit delven voor de troepen van generaal **Cavaignac**. Duzenden worden ter plaatse afgemaakt, en de meedogenloze socialistenjacht die volgt drijft een pak voormannen in ballingschap naar Brussel. Al hebben de meesten have en goed verloren, hun ideeën hebben zij meegebracht, en

die zullen de komende decennia hun beslissende stempel drukken op de socialistische beweging in België.

Hun grote denker is Pierre **PROUDHON**, zoon van een brouwersgast uit het zuidfranse Bézançon. Hij heeft in 1840 furore gemaakt met zijn beroemde uitspraak "**Eigendom is diefstal**" en wordt algemeen erkend als de geestelijke vader van het **Anarchisme**. Met zijn voorgangers-utopisten heeft hij het geloof in de absolute goedheid van de mens gemeen, en hij eist voor het individu dan ook de absolute vrijheid op. Hieruit volgt logisch een radikale verwerping van elke vorm van gezag en een onverzoenlijke vijandschap tegenover de Staat, elke staat, zowel de kapitalistische als de socialistische, omdat zij beide de vrijheid van het individu beperken. Zijn ideaal is een gemeenschap van afzonderlijke "**communes**" die volledig onafhankelijk zijn en alles onder elkaar regelen door "**kontrakten**",

P. Proudhon, "eigendom is diefstal", vader van het anarchisme.

aangegaan uit vrije wil en met wederzijdse toestemming. Fabrieken en machines worden géén eigendom van de hele gemeenschap, maar blijven het bezit van deze kleine groepen, die winst en verlies onderling verdelen. Proudhon verwerpt de moderne grootindustrie en streeft weemoedig terug naar de kleine ambachtelijke ateliers, de kleine eigendom van voor de industriële revolutie.

Voor al de taktiek die hij predikt om dit ideaal te verwezenlijken zal het uitzicht en de geschiedenis van de Belgische socialistische beweging bepalen. Hij verwerpt zowel de gewelddadige revolutie als de strijd voor het Algemeen Stemrecht, want wat baat het langs parlementaire weg een Staat in handen te krijgen die tóch afgeschaft moet worden. De arbeiders moeten zich **ekonomisch** organiseren, zij moeten de patronen **overbodig** maken door zélf grondstoffen en machines bijeen te sparen en voor eigen rekening te beginnen in **produktiekoöperatieven**. Naast de productie moeten zij ook de handel in handen nemen door hun produkten aan de man te brengen via **verbruikerskoöperatieven**. Dat klinkt op het eerste zicht niet zo gek, en de eerste durvers beginnen met frisse moed aan deze toch wel erg lange mars.

Wat de proudhonisten misten

De ideeën komen op een ogenblik dat uit de arbeiders zelf de eerste leidersfiguren naar voor treden. Zoals **Nicolas COULON**, een kleermaker die in 1848 op de Parijse barrikaden gestaan heeft en na Risquons-Tout voor 6 maanden in de cel verzeilde. Hij heeft zijn buik vol van samenwerking met de radikale liberalen en vindt in het proudhonisme de gelegenheid om zijn mede-arbeiders zelfstandig te organiseren. In april 1849 richt hij een produktiekoöperatieve van de **kleermakers** op een voorbeeld dat weldra gevolgd wordt door de **schoenmakers**, waar **Jan Pellerling** bedrijvig is, de zwager van de oude Jacob Kats. De **sigarenmakers** volgen, de **drukkers**, de **schrijnwerkers**, alle-

maal beroepen die het kunnen stellen met enkele ambachtelijke werktuigen en een minimum aan machines. Dat is de eerste misrekening van Proudhon: produktiekoöperatieven zijn ondenkbaar in bijvoorbeeld de zware industrie, men ziet mijnwerkers bezwaarlijk met een alternatief mijntje van wal steken. De tweede misrekening is nog totaler: ook in de ambachtelijke beroepen lopen de produktiekoöperatieven spoedig op de klippen, vooral wegens gebrek aan beginkapitaal, en door de dodelijke konkurrentie die het kapitalisme nu eenmaal van nature eigen is.

Het zuivere proudhonisme is niet vol te houden en enige ketterij tegen de leer dringt zich op. Ongeduldigen als **Coulon** stellen al hun hoop op de gewelddadige revolutie die er op een dag toch eens moet komen. Anderen, zoals **Pellerling**, stellen zich in 1857 als eerste arbeiders kandidaat op een radikaal-liberale kieslijst; zonder resultaat weliswaar, maar toch een duidelijk teken dat de afkeer van Proudhon voor Algemeen Stemrecht en politieke strijd niet meer door al zijn volgelingen gedeeld wordt. In de verbruikerskoöperatieven tenslotte, die wél leefbaar blijken, vindt men vooral die proudhonisten die alle geduld van de wereld hebben en ondertussen met volle overgave winkeltje spelen.

Maar proudhonisten tonen zij zich vooral in wat zij zo schromelijk **nalaten** te doen: zij vertonen een merkwaardig gebrek aan interesse voor de dagelijkse economische strijd van de massa van de arbeiders. De stakingen voor loonsverhogingen die zowat overal losbarsten met de eerste wereldkrisis van overproduktie in 1857, interesseren hen niet, en volgens Proudhon horen zij er zelfs tégen te zijn. Hij had namelijk gevonden dat iedere loonsverhoging toch doorberekend wordt in de prijzen en was dus tegen stakingen. Druk doende met produktie- en verbruikerskoöperatieven hadden zij er in de verste verte niet aan gedacht de arbeiders in weerstandskassen of syndikaten te organiseren. Dat deden de arbeiders dan maar zelf, uit bittere noodzaak.

"Door stoom of vuur bewogen"

In 1849 al had Gent een staking gekend waar enige organisatie in stak. Het getuigde van een zekere bewustwording, waar de plaatselijke burgerij met lede ogen tegenaan keek. « **In den gemoede gesproken** », had **Le Messenger de Gand** toen geschreven, « **wat wilden die werklieden, en wat verbeelden zy zich over hun zelve, 't zy omtrent hunne persoonlijk bekwaamheid; 't zy omtrent het nut dat zy in de wereld stichten. Wy weten het niet. De fabriekwerker wordt door den stoom of door het vuur bewogen, even als het staal, yzer of hout dat hy behandeld. Van waar komt dan die pretentie? Is het mischien om dat zy veel in getal zyn?** »

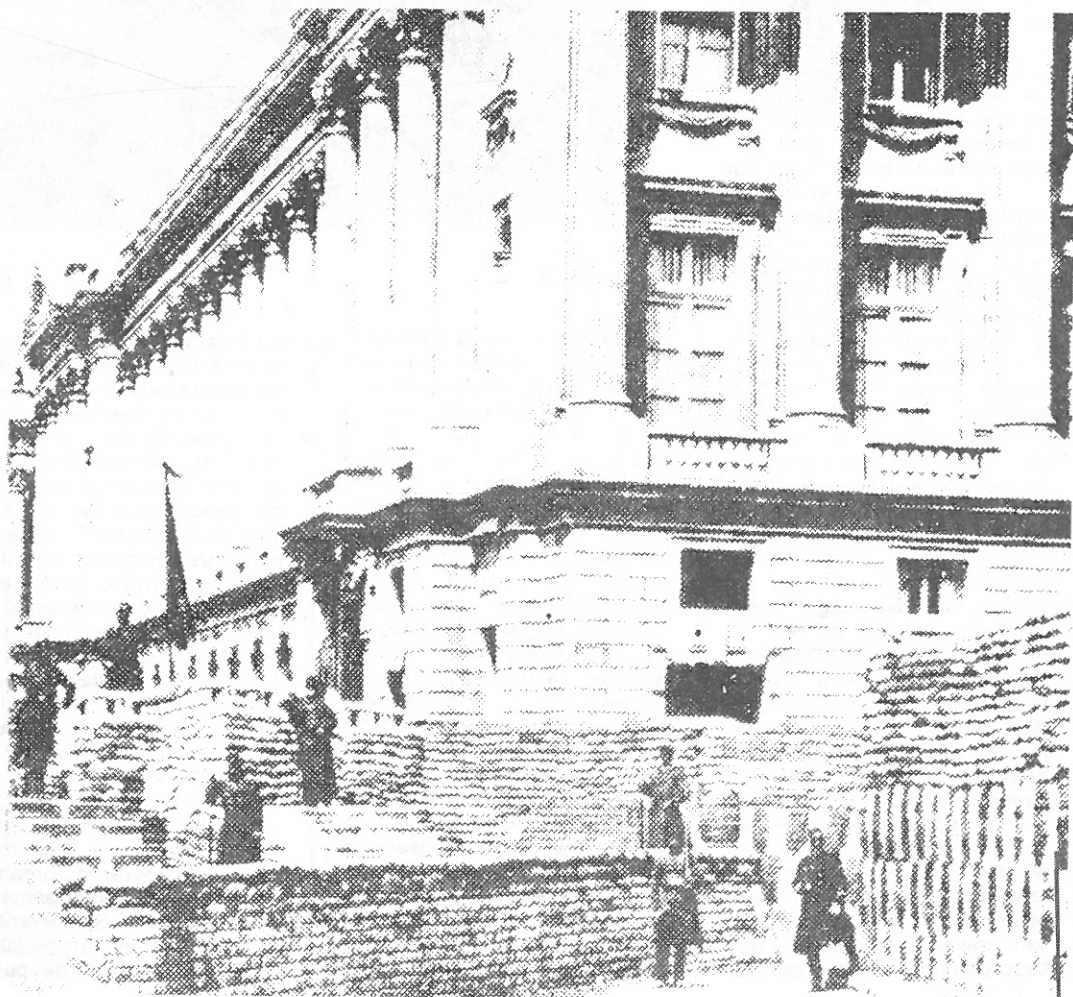
Wellicht door stoom of vuur bewogen stichten de Gentse arbeiders in 1857 de eerste arbeiderssyndikaten van het land: de **Broederlijke Maatschappij der Wevers van Gent** en de **Maatschappij der noodlijdende Broeders** (spinners). In schijn onschuldige mutualiteiten, maar achter die façade stak wel degelijk de ruggegraat van de 10 opeenvolgende stakingen op nauwelijks twee maanden tijd, een spervuur dat enige maanden later door een tweede gevolgd werd. Het jaar voordien hadden de Gentse textielpatronen hun arbeiders gemobiliseerd om samen te protesteren tegen het vrijhandelsverdrag dat de Belgische regering van plan was te sluiten met Engeland, waardoor zij vreesden met goedkoop Engels textiel overspoeld te worden. Op een van die vergaderingen was een patroon in het vuur van zijn betoog begonnen over de **Trade Unions**, de zelfverdedigingskassen waarin de Engelse arbeiders zich georganiseerd hadden. De zaal luisterde met rode oortjes, en 6 weken later ging op initiatief van **Jan De Ridder** de eerste vergadering van de wevers door, eerst met z'n 3, dan 6, dan 10. **Wat de proudhonisten altijd vertikt hadden, werd ironisch genoeg rechtgezet door een loslippige patroon.**

TUSSEN MARX EN BAKOENIN

In het lokaal van de spinners in Ledeberg is elke zondag **Emiel Moyson** op post, een 19-jarige burgerszoon die met zijn milieu gebroken heeft en zijn studies laat schieten om zich met hart en ziel aan

de prille arbeidersbeweging te wijden. Hij komt van pas: de ongeletterde arbeiders hebben met hem een begaafde redeenaar en schrijver aan hun kant. «**Dat er overal verenigingen van werkers tot stand ko-**

men», is zijn boodschap, «**niet alleen om leden die ziek vallen of zonder werk lopen eten te bezorgen, maar om de stoffelijke, zedelijke en verstandelijke toestand der zwogende menigte te verbeteren**».

Het blijft niet bij woorden: hij is wellicht de eerste intellectueel in onze socialistische beweging die zijn overtuiging zo konsekwent beleeft dat hij in een fabriek gaat werken, in de stijfselabriek van Remy te Wijgmaal, en hij is ook de eerste die ontslagen wordt wegens de propaganda die hij maakt onder het werkvolk. Moyson is de voorloper geweest, de zaaier op het braakland die de akker nooit in bloei heeft zien staan. Hij stierf in 1868 in de omgeving van Luik, 30 jaar oud en uitgeblust door de tering, net op het ogenblik dat de ideeën van de Eerste Internationale Gent bereikten.

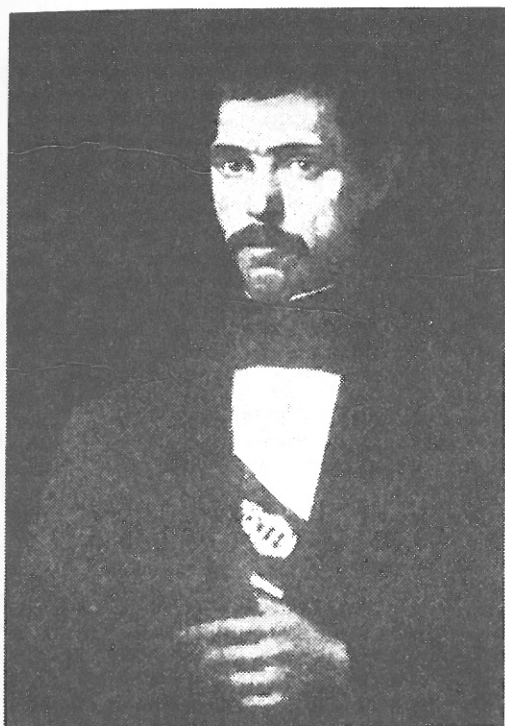
Maar die ideeën liggen nog 10 jaar in de toekomst. De **Broederlijke Wevers** trekken nog ieder jaar op het feest van hun patroonheilige met het vaandel op kop naar hun mis in de St.-Annakerk. Hun leiders zijn geen revolutionairen en van Proudhon hebben ze nog nooit gehoord, maar de streken van hun patroons kennen ze des te beter en als het moet kunnen ze bikkellhard terugslaan. Jan De Ridder, de voorzitter van de wevers, heeft leren lezen en schrijven. Cies Bilen, om zijn buitengewoon reukorgaan de **Kapneus** genoemd, is de ongeletterde maar welbespraakte en uitgeslapen aanvoerder van de spinners. Hij waarschuwt tegen het ondoordacht vernielen van machines en fabrieken, waardoor de arbeiders alleen maar in de gevangenis raken, terwijl de patroon voor zijn schade rijkelijk door de Staat vergoed wordt. «**Wy zijn immers geen losbandige lieden meer. Wy streven na recht en waarde en daarom mogen wy ons van geen andere wapens bedienen als van diegenen die de Grondwet aan ieder lid der maatschappij in handen heeft gegeven. Moed en stand, zie daer onze spreuk.**»

Deze schroom voor de wet en eerbied voor het gezag werden beloofd met broodroof, in beslag genomen weerstandskassen en een regen van gevangenisstraffen. Hun bezorgdheid om bij de pa-

troons voor ernstige en verantwoordelijke onderhandelaars door te gaan maakte deze eerste leiders bovendien verdacht in de ogen van hun eigen basis. Dat kwam heel scherp tot uiting tijdens de mislukte staking van 1861 in het textielbedrijf Parmentier, toen **Jan De Ridder** na zijn onderhandelingen met de patroon door een zaal boze wevers voor verrader uitgescholden werd, en zijn plaats moest ruimen aan de bestuurstafel. Teleurgesteld door de legale weg namen woede en strijdlust weer de bovenhand en de volgende dag trokken ongeveer 600 wevers met een plakaat "**Eendragt maakt Magt, de wevers van Gent**" naar de fabriek. De patroon in kwestie, die het ongeluk had hun weg te kruisen, maakte kennis met het bord en kon zich maar redden door ijlings een nabu-

rig huis binnen te vluchten. De wevers trokken dan op naar de fabriek, waar zij de gesloten poorten openbeukten met de bedoeling het geval in de as te leggen. Het draaide uit op een verbeten gevecht met de gendarmerie en 80 betogers belandden in de gevangenis. De repressie sloeg hard toe met zware gevangenisstraffen en hoge boetes, en de organisatie wankelde nog onder deze slagen toen de textielcrisis van 1862 de genadeslag toebracht. Verschillende fabrieken sloten hun deuren en honderden Gentse textielarbeiders weken uit naar het buitenland. Het leek definitief gedaan met de jonge arbeidersbeweging, de moeilzaam opgebouwde organisaties stuikten als kaartenhuisjes in elkaar. (De Spinners hielden nog 2 leden van de 800 in 1860). Maar onder de puinen

De leiders van het eerste uur : Jan De Ridder van de **Gentse Wevers**, en Cies Bilen, bijgenaams de Kapneus, de voorman van de spinners.

bleef het vuur smeulen. « **Toch viel de beweging niet geheel stil** », schreef ooggetuige **Paul Verbauwen**. « **Onder de overgebleven leden waren er die de toestand ernstig bestudeerden. Men vond ze vooral onder de jongeren, die reeds een vaag vermoeden hadden dat een strijd om enige centen meer loon en een paar uur minder werken, met afwisselend verloop, tot in der eeuwigheid kon voortduren zonder noemenswaardige uitslagen op te leveren** ». Zij stichtten een **Leesgezelschap** en zetten zich aan de studie.

« **Proletariërs aller landen... !** »

Op dat ogenblik vergast Londen de wereld op een **Wereldtentoonstelling**, en de overgestoken Franse arbeiders-delegaties maken van de ge-

legenheid dankbaar gebruik om kontakten te leggen met de Engelse Trade-Unions. Na 2 jaar onderhandelen wordt in 1864 in Londen de **Internationale Associatie van Arbeiders** opgericht, de beruchte **Eerste Internationale** die in de komende jaren dikwijls zou opduiken in de nachtmerries van de Europese burgerij. De drijvende kracht is **Karl Marx**, die 20 jaar voordien zijn **Kommunistisch Manifest** al beëindigd had met de oproep « **Proletariërs aller landen, verenigt U !** » Dat is precies de bedoeling van de Internationale : alle organisaties van arbeiders overal in Europa aaneensmeden om gezamenlijk actie te voeren, om samen naar de juiste taktiek te zoeken. Marx heeft het programma zo opgesteld dat zowel proudhonisten, als Vrije Wevers of Engelse Trade-Unions er zich rond kunnen scharen.

In Brussel verwekt het initiatief veel enthousiasme. bij « **L'Association Le Peuple**, een proudhonistische groep van Geduldigen die het vooral in koöperaties gezien hebben. Hoewel ze de politieke strijd in principe als taktiek afwijzen, militeren ze toch voor de toekenning van het **Algemeen Stemrecht**, als bondgenoten van de radicale liberalen. Deze kern wordt spoedig de Belgische Afdeling van de Internationale, en zal voor jaren leiding geven aan de beweging in België. Als proudhonisten hebben zij nog altijd geen oog voor de dagelijkse loonstrijd, maar daar zouden zij uiteindelijk wel met hun neus ingedrukt worden.

De crisis van 1866 had van de Waalse mijnstreek een kruisvat gemaakt, en in februari '67 gaan alle mijnwerkers in de streek van Charleroi in

staking. Er worden graanmolens geplunderd (de voedselprijzen zijn de hoogste van heel de eeuw) en de openbare macht begint erin te schieten, 3 doden. De gevechten duren nog heel de dag voort en het oproer wordt maar gedempt als indrukwekkende legerafdelingen de streek bezetten. Maar de lonen blijven dalen en in het voorjaar van '68 wordt dezelfde streek weer door een staking lamgelegd. De gendarmen moeten hun heil zoeken in de vlucht en de stakers koelen hun opgekropte woede op de mijninstallaties. Aan de mijn "de L'Epine" te

Montigny-sur-Sambre botsen ze op een groep soldaten, die het vuur opent op de massa. Deze keer zijn er 6 doden en de publieke opinie wordt erdoor opgeschrikt: de onrust onder de arbeiders kan niet langer genegeerd worden. De Belgische Afdeling van de Internationale geeft zich nu terdege rekenschap van de onvermoede stootkracht die uitgaat van de arbeiders, en dadelijk na de bloedige feiten ijlen militanten ter plaatse om meetings te geven en de arbeiders te organiseren. De Internationale wint nu zienderogen aan invloed. In hetzelfde

De schietpartij aan de mijn "de L'Epine" in 1868. Dit bloedbad schudde brutaal de openbare opinie wakker voor de strijd van de arbeiders.

jaar bereikt hij Gent, waar de **Vrije Wevers** aansluiten, en de meer radikale weversmaatschappij "**Vooruit**" die inmiddels uit het Leesgezelschap van de jongeren gegroeid is. In het wolcentrum **Verviers** komt order proudhonistische invloed een sterke anarchistische beweging op gang, "**Les Francs Ouvriers**", die zich dadelijk aansluit bij de Internationale en daardoor het ledental van de Belgische afdeling verdubbelt. (Les Francs Ouvriers zijn ook anarchistisch in hun organisatie: in talloze groepjes versplinterd, met zoveel weerstandsklassen als er afdelingen zijn in de wolweverij.)

Toch zijn de ideeën van Proudhon al over hun hoogtepunt heen in de Internationale, terwijl de invloed van Marx voortdurend toeneemt. De eerste die erin slaagt het orthodoxe proudhonisme te ontworstelen is **César De Paepe**, volgens prof. Dhondt "**wel de edelste figuur uit de socialistische beweging in België, en tevens haar grootste denker**". Afkomstig uit de kleine Oostendse middenstand was hij als 17-jarige in Brussel medicijnen komen studeren, studies die hij bekostigde door overdag als letterzetter te werken. Als afgestudeerde dokter verzaakt hij aan de briljante akademische carrière die ongetwijfeld voor hem weggelegd was, om zijn geneeskundige zorgen overwegend gratis te wijden aan de behoeftige armen. Als hij met de Internationale kennismaakt is hij 24 jaar en orthodox proudhonist, maar in 1868 staat hij met zijn "**collectivisme**" al dicht bij Marx dan bij Proudhon. **Bodem, mijnen, spoorwegen en havens moeten eigendom van de gemeenschap worden**, wat Proudhon nooit gezegd had. De Paepe sluit ook de geweldadige revolutie niet uit, en hij is gewonnen voor het wapen van de staking, in tegenstel-

ling tot de "zuivere" koöperateurs. Maar proudhonist blijft hij in zijn verwerping van elke vorm van Staat, en zijn vasthouden aan zelfstandige "**communes**".

De verwarring is groot en de roulette der ideeën blijft draaien in de Internationale. Zal het een geweldadige revolutie worden of een trage evolutie van de sociale toestand? Worden de fabrieken nu eigendom van de gemeenschap of blijven ze privaateigendom van wie ze gebruikt? Een Staat en hiërarchie, of zelfstandige "gemeenten" en anarchie?

De grote strijd tussen anarchisme en marxisme moest nog altijd uitgevochten worden. Maar die historische confrontatie kon niet lang meer uitblijven toen **Michel Bakoenin** in 1869 zijn intrede deed in de Internationale.

Pas op, Bakoenin !

Michel Bakoenin is een zware, massieve Rus, een bekende verschijning op ongeveer alle Europese barrikaden. In 1848 had hij de eerste dagen van de Parijse opstand meegevochten, maar toen wist men niet goed raad met hem en hij werd met wat geld het land uitgestuurd om in Rusland te gaan agiteren. **Caussidière**, die hem op de Parijse barrikaden meegemaakt had, hield er een geveugeld woord aan over: "**Wat een kerel ! Goud waard op de eerste dag, op de tweede moet men hem neerschieten**".

Bakoenin volgt zijn impulsen, hij is de man van de daad. De enige taak is te vernietigen, heeft hij in zijn "**Beginnelsen der Revolutie**" geschreven: "**Men moet in het begin vernielen en dat alleen. Al de praters moeten tot zwijgen gebracht worden. De vormen der vernietiging zijn onverschillig: gif, dolk, koord en strik leiden allen tot één doel**".

Na Parijs stond hij op de barrikaden van **Dresden** naast de komponist **Richard Wagner**, die dweept met Bakoenins uitspraak: "**Alles, alles zal teniet gaan, niets zal standhouden ; slechts één ding zal overblijven : de Negende Symfonie !**"

"**Alle Menschen werden Brüder**", jubelt het slotkoor in deze symfonie. Bakoenin gelooft in de absolute goedheid van de mens, waardoor er na de vernietiging wel vanzelf een vrije anarchistische gemeenschap zal ontstaan, zonder enige leiding, gezag of dwang. De Staat moet vernietigd worden vanaf de eerste dag, en vrije, zelfstandige communes moeten ervoor in de plaats komen. Als konsekwent anarchist verwerpt Bakoenin natuurlijk ook een centraal gezag in de **arbeidersbeweging** zelf, wat het hem bijzonder moeilijk maakt zelf een duurzame organisatie op gang te houden. Het is ook niet van de organisatie dat het heil moet komen, maar van de vernietiging: elke goedgemikte bom kan de lont in het kruit zijn die de spontane revolutie doet uitbarsten. Maar intussen wordt de Internationale een organisatie van gewicht, met een stijgende invloed op de Europese arbeiders. Bakoenin beseft dat hij ook een organisatie nodig heeft als hij zijn ideeën wil doen zegevieren. Eerst infiltreert hij in de internationale **Vredesliga** van de burgerlijke radikalen en demokraten, en stuurt aan op een versmelting met de Internationale. Als dat mislukt verwekt hij een scheuring in de Vredesliga en richt met zijn volgelingen de "**Alliance Internationale de la Démocratie Socialiste**" op, om met deze Alliantie de Internationale zelf binnen te dringen en de invloed van Marx te vernietigen.

En terwijl dat grote schaakspel volop aan de gang was, brak in 1870 de oorlog uit.

César De Paepe was "wel de edelste figuur, en de grootste denker".

tussen Frankrijk en Duitsland. Bakoenin zou krijgen wat hij wenste: een echte **Commune**, en nog wel in het hartje van het door Pruisen belegerde Parijs.

Een commune in Parijs!

Sinds in september keizer Napoleón III ten val gebracht is, vormen de arbeiders een soort parallelle macht in Parijs. Leden van de Internationale en afgevaardigden van syndikale verenigingen hebben overal **Komités van Waakzaamheid** opgericht, die later de klemmen van de Commune zullen worden. Sinds december heeft de Voorlopige Regering de Parijse bevolking georganiseerd in gewapende **Nationale Wachten**, om de stad te verdedigen tegen de Duitse

belegers. In de volkswijken hebben deze milities zich gefedereerd, en de leiding berust bij een verkozen Centraal Comité. Eind 1870 waarschuwt Marx de arbeiders van Parijs dat een gewapende opstand kansloos is en op zelfmoord zou uitdraaien, maar Parijs wordt door de regering Thiers zodanig gepest en uitgedaagd dat de bom wel moet barsten. Zij barst als Thiers soldaten stuurt om de kanonnen van de Nationale Wacht op Montmartre weg te halen, kanonnen die de Parijzenaars nota bene zelf met omhalingen bekostigd hebben. Het is dan 18 maart 1871 en het wordt een bewogen dag: twee generaals worden doodgeschoten en de kanonnen blijven waar ze staan; Thiers ontruimt Parijs en trekt zijn troepen in Versailles terug, om ze voor de repressie

te organiseren. Het Centraal Comité van de Nationale Wacht neemt de macht en schrijft dadelijk gemeenterverkiezingen uit. Er zit swing achter: op 28 maart houden de verkozenen hun eerste gemeenteraad, terwijl op de pleinen voor het Stadhuis een menigte van 200.000 gewapende burgers met één donderende kreet het dekreet goedkeurt tot oprichting van de "**Commune van Parijs**". Het klassieke leger wordt op staande voet afgeschaft en vervangen door de volksmilities van de Nationale Wacht. De verkozen Communeleden zijn steeds afzetbaar en ontvangen het loon van een gewoon arbeider, wat ze dikwijls ook zijn. Per dekreet krijgen de arbeiders het recht de verlaten ateliers onder eigen beheer weer in bedrijf te zetten.

De ogen van heel Europa zijn op Parijs gevestigd. De Belgische militanten van de Internationale laten hun lopend werk vallen en leven enkel nog voor de Commune, waar zij al hun hoop op gesteld hebben. Het gevoel is zo diep dat men toekijkt op de geboorte van de nieuwe maatschappij.

Toevallig is geen enkele van de geestelijke vaders ter plaatse. Marx bijt zijn nagels af in Londen en stuurt honderden brieven met raadgevingen. Bakoenin volgt de Wees in Zwitserland. Hij weet dat het einde tragisch zal zijn, hij hoopt alleen dat Parijs zal ten onder gaan als een **anarchistische Commune**, maar de evolutie ter plaatse verontrust hem. Naarmate de situatie haachelijker wordt verliest het anarchisme van de Parijse proudhoniërs aan invloed in de Commune.

In april al doen de eerste tekenen van zwakte zich voor. Als Thiers op 2 april het eerste kanonschot tegen Parijs lost, wil de Nationale Wacht meteen oprukken om Versailles aan te vallen en de vijand op zijn nest te pakken. Het voorstel wordt weggestemd en de afdelingen die wel vertrekkerf worden door kanonvuur

teruggeslagen. Midden april is er geen geld meer, het zilverwerk in de hotels wordt opge-eist, maar de Commune deinst ervoor terug de **Franse Bank** in beslag te nemen. De verhoopte opstanden in andere Franse steden blijven intussen achterwege, ondanks de oproepen van de Commune.

Als de desorganisatie voelbaar wordt in Parijs dringt de nood aan leiding en autoriteit zich op. In de raad van de Commune wordt de leiding genomen door de autoritaire aanhangers van **Blanqui**, die in Versailles gevangen wordt gehouden. Het zijn keiharde Jacobijnen die vooral op de milities steunen en hun revolutionaire maatregelen van boven af met geweld opleggen. De leiding van de operaties komt in handen van een beperkt **Komité van Algemeen Welzijn**, terwijl de verdediging van het naakte bestaan stilaan het enige probleem geworden is.

De grote breuk

In Versailles is Thiers klaar-gekomen met de organisatie van een leger. De oorlog is vergeten: Wilhelm I van Pruisen heeft dadelijk 100.000 van zijn Franse krijgsgevangenen weer ter beschikking gesteld van Thiers om er Parijs mee op te ruimen. Op 21 mei zijn de troepen van Versailles tot in de stad zelf binnengedrongen en in alle arrondissementen worden grote barrikaden opgetrokken, men zal vechten tot het einde. Nu volgt de **Bloedige Week**, de laatste week in het bestaan van de Commune.

De volgende dag staan de indringers al op de **Champs Elysées**, de dag daarop nemen zij **Montmartre**. De reusachtige branden van de pétroleuses kunnen de opmars nog vertragen maar niet lang. Op 28 mei 1871 wordt het laatste carré communards op het kerkhof **Père Lachaise** in een hoek gedreven en afgemaakt, mannen, vrouwen en kinderen door elkaar.

De ontredde in de Internationale is groot na dit afschuwelijk einde. De verse historische ervaring heeft Marx en Bakoenin nog verder uit elkaar gedreven. Meer dan ooit is Marx er nu van overtuigd dat er maar één weg is: de arbeiders moeten zich meester maken van de politieke macht, zij moeten de staatsmacht veroveren om zo de economie en de maatschappij te veranderen. Dat had hij al 34 jaar vroeger in zijn **Kommunistisch Manifest** geschreven en de Commune heeft hem in die overtuiging bevestigd. Op één punt heeft de Commune zijn ideeën gewijzigd: de bestaande Staat moet niet veroverd maar **vernietigd** worden, hij is onbruikbaar om de revolutie te voltrekken omdat hij een instrument van de oude heersende klasse is. De arbeiders moeten in de revolutie zelf een **eigen** staatsapparaat opbouwen, met een eigen leger en eigen ambtenaren zoals de Commune dat gedaan had. In deze staat organiseren zij zich als nieuwe heersende klasse, om hun wil op te leggen aan de oude meesters, de economie radikaal te hervormen en de maatschappij te veranderen. Die evolutie moet leiden naar een klassenloze kommunistische maatschappij, en met het verdwijnen van de klassen zou ook de Staat als instelling afsterven. Omdat de enige weg de **politieke** is wil Marx de arbeiders organiseren in een eigen, autonome **politieke partij**, die hen op de overname van de staatsmacht moet voorbereiden. In die optiek moet ondertussen geijverd worden voor de toekenning van het **Algemeen Stemrecht** en het maximaal gebruik van de bestaande politieke rechten. Een breuk met de anarchisten, die de politieke strijd resoluut blijven afwijzen, kan nu niet meer uitblijven.

In een klein volksdanszaaltje in **Den Haag** heeft in september 1872 de krachtmeting plaats. Marx heeft dit kongres

van de Internationale speciaal bijeengeroepen om Bakoenin uit de organisatie te zetten, vooral omdat die tegen de afspraak in zijn **Alliantie** had laten voortbestaan en ze gebruikte als blok binnen de Internationale om zijn invloed uit te breiden. Met de hulp van de Franse **Blanquisten**, de Jacobijnen van de Commune, wordt Bakoenin inderdaad uit de Internationale gestemd. **De Belgische afdeling kiest op dat kongres partij voor Bakoenin en sluit zich aan bij de anarchistische vleugel van de Internationale.** Omdat zij als goede anarchisten hun **centraal bestuur** opheffen, ontbinden zij in feite hun eigen organisatie. De economische crisis van 1873 doet de rest van de afbraak. Alles lijkt weer van voor af te beginnen.

D'r roert wat

Ook in Gent is het weer één grote ruïne. De oude internationalisten hebben er met de dood in het hart de **Commune** zien tenondergaan, en na de Commune de **Internationale**. Nu houden zij zich bezig met een onzijdig bakkerskoöperatief, **De Vrije Bakkers**, en ondernemen schuchtere pogingen om de Gentse afdeling van de Internationale weer leven in te blazen. Op een van hun propagandameetings verschijnt in september 1874 een jongeling van 18 jaar, die opvalt in het publiek omdat hij een strohoed draagt. Het is de jonge notarisclerk **Edouard Anseele**, die zich ter plaatse aansluit en spoedig een onafscheidelijk tandem vormt met de jonge schildersgast **Edmond Van Beveren**. Zij hebben een abonnement op de **Volksstaat**, het orgaan van de sociaal-demokratische partij in Duitsland, die de marxistische koers volgt en eigen kandidaten voordraagt bij de **Rijksdagverkiezingen** van 1873. **En zo sluipen de eerste ideeën van de sociaal-demokratie België binnen. Er hangt een partij in de lucht.**

TUSSEN STEMBUS EN REVOLUTIE

Anseele komt op een ogenblik dat de hoop op een spoedige gewelddadige revolutie door de mislukking van de Parijse Commune de bodem ingeslagen is. Anderzijds heeft

de strijd van de arbeiders de eerste konkrete resultaten afgedwongen, in 1886 werd het **koalitieverbod** afgeschaft en stakingen zijn nu in principe toegelaten, als de werkwilligen

niet gehinderd worden. In verschillende sectoren hebben verbeterd stakingen de **tienurendag** afgedwongen. De wet organiseert een eerste schuchtere vorm van **overleg** tussen

arbeiders en patroons: beiden kunnen klacht indienen bij een **Werkrechtensraad**, waarin een gelijk aantal patroons en arbeiders zetelen, met een patroon als doorslaggevende voorzitter. De arbeiders mogen hun afgevaardigde in de raad zelf **verkiezen**, en doen zo de eerste ervaringen op met de stembus. Het werkvolk mag zich bovendien naar hartelust uitleven in distributie-coöperatieën, een initiatief dat warme steun geniet in de burgerlijke pers en sinds 1873 zelfs door een wet aangemoedigd wordt. Hoewel de Belgische beweging nog altijd overwegend anarchistisch reageert en de politieke strijd volledig afwijst, rukt langzaam de idee op dat ook de 'staatsmacht' stap voor stap veroverd kan worden, als de arbeiders zich maar aansluiten tot een gedisciplineerde partij die om te beginnen het Algemeen Stemrecht moet afdwingen, om via parlementaire weg de nodige hervormingen door te voeren. Het voorbeeld komt uit Duitsland, waar in 1875 op het kongres van Gotha de **Sozialdemokratische Partei Deutschland (SPD)** opgericht wordt.

Het grote zwijgen

De eerste arbeiderspartij in Duitsland was eigenlijk al 12 jaar eerder opgericht. De stichter, **Ferdinand Lassalle**, noemde zich een leerling van Marx, maar over de fundamentele problemen verschilden ze van mening. De grote les van de Commune was volgens Marx dat de bestaande staat niet vreedzaam kan overgenomen worden als instrument om de maatschappij in socialistische zin te veranderen; de arbeiders moeten hem stukbreken en op de puinen een eigen staat opbouwen. Bij zijn leerling Lassalle klinkt het heel anders: door het **Algemeen Stemrecht** moeten de arbeiders de staat veroveren en door wetten de maatschappij hervormen. In de overgangsfase zorgt de staat voor de nodige steun om grote productie-coöperatieën op te richten. « **Lassalle dient te worden beschouwd als de grondlegger van het reformisme** », schreef **Alfons Vranckx** later, en zo had ook Marx het begrepen.

Lassalle zelf verdween vroeg van het toneel. Een jaar na de stichting van zijn partij werd hij gedood in een duel, maar zijn ideeën bleven voortleven in zijn partij. En toen die partij in **Gotha** versmolt met de aanhangers van Marx om samen de **SPD** op te richten, was het reformisme van Lassalle duidelijk aanwezig in de beginselverklaring.

Als **Marx** en **Engels** het compromis van Gotha in Londen vernemen rijzen hun haren ten berge. Iedereen verkeert in de waan dat Marx persoonlijk vanuit Londen de koers van de SPD dikteert en het stichtingsprogramma wordt als vanzelfsprekend aan hem toegeschreven. In werkelijkheid vindt hij het reformistische compromis van Gotha onaanvaardbaar, en hij overweegt ernstig zich openlijk te distancieren van de Duitse partij, die het samengaan met de aanhangers van Lassalle betaalt op het vlak van de principes. Maar in Duitsland houdt men Marx' kritiek binnenskamers, en de ware toedracht zou pas 15 jaar later uitlekken. Pas dan zal de SPD een "zuiver" marxistische koers gaan volgen, gezuiverd van alle Lassalleaanse insluipsels. Maar Lassalle bleek een stuk taaiër dan verwacht: op haar kongres in **Bad Godesberg** in 1899 zwoer de huidige **S.P.D.** het marxisme af, om weer te keren naar het oude reformisme van Lassalle.

De schoft en de slang

Anseele neemt het programma van Gotha over en gaat er hard tegenaan in Gent. De **Vrije Bakkers** zijn overwegend apolitiek en erg fier over hun vlotdraaiende broodcoöperatie en mutualiteit. Anseele ziet er vooral een stevige basis van organisatie in, erg bruikbaar voor de vorming en financiering van de politieke partij die er moet komen. De opeenvolgende botsingen zijn hevig en duren tot in 1880, als een groep socialisten, waaronder Anseele, zich afscheurt en met een eigen coöperatieve begint, genaamd "De Vooruit". Ook hier wordt het gevecht met de oude internationalisten verder uitgevochten, waarbij Anseele niet aarzelt gebruik te maken

van autoritaire methoden. De vergaderingen zijn dikwijls stormachtig.

Pol Verbauwen (stichter **Vrije Bakkers**): « Edmond Van Beveren zat de vergadering voor en deed de openingsrede. Maar wat deed hij uiteen: Er zijn weeral een troep ontevreden mannen. Zij trachten Anseele en mij te ondermijnen door allerhande kritiek en vuigen laster en leugens. Zij willen onze schoone inrichting ondermijnen omdat zij den baas niet kunnen spelen, maar wij zullen die leeuwen wel temmen. Wilt ge nu weten wie er de leider van is? Ewel, die slange van Pol Verbauwen (dit verwekte een algemeene verbazing). Ik zelf stond verbluft over zulke stomiteiten. De voorzitter der kleermakers, Frans Van Pottelsberge nam Anseele onder handen en verweet hem zijn heerschzucht. Gij zet zes, zeven maal uw naam in 't blad als hij er nog niet eenmaal moet inkomen. Ook gaf hij Anseele een schoone lesje: "Gij zijt te jong, met te weinig ervaring en bovendien van het socialisme kent u geen sikkepit om u zo aan te stellen; leer om mensch te worden in plaats van een schoft." »

» Op een bepaald ogenblik wordt Anseele's positie in Gent zo onhoudbaar, dat hij bij de Nederlandse anarchist **Domela Nieuwenhuys** achter een baantje informeert op hun drukkerij in 's Gravenhage. Maar niet Anseele zal afmarcheren, het zijn uiteindelijk de oude internationalisten die de duimen leggen. **Verbauwen, De Witte, De Cock** trekken zich terug uit de beweging. "Wij wilden met zulke grove onhandelbare personen niets meer te maken hebben." »

De strijd voor een partij was hard in Gent, maar nationaal wordt het helemaal een zaak van lange adem door het verzet van de Waalse anarchisten.

Na het uiteenvallen van de Internationale zijn de verschillende afdelingen overal van de kaart geveegd, alleen in **Brussel** ziet men wat animo in de zaak. Vooral armendokter **César De Paep** is actief, en **Louis Bertrand**, de 19-jarige sekretaris van het syndicaat

der marmerbewerkers. In 1875 hebben ze de **Chambre du Travail** opgericht, die de bestaande Brusselse organisaties wil bundelen en politiek vormen.

Hun petitie voor de afschaffing van de kinderarbeid legt een jaar later de eerste contacten waaruit de partij zal groeien. **Gent** krijgt de opdracht een programma en statuten op te stellen, en dat wordt uiteraard het programma van **Gotha** van de Duitse **SPD**. Dan beginnen de moeilijkheden: op twee achtereenvolgende kongressen in 1877 weigeren de Waalse anarchisten de noodzaak van de politieke actie te erkennen. De Vlamingen worden het nu beu en richten in Mechelen hun eigen **Vlaamse Socialistische Arbeiderspartij** op, naar Duits model. Haar eerste initiatief wordt meteen een belangrijke gebeurtenis: zij nodigt de buitenlandse partijen uit op een internationaal kongres in Gent, waar een laatste poging gedaan wordt om anarchisten en marxisten te verzoenen. Zowel de Duitse marxist **Wilhelm Liebknecht** als de anarchist **Kropotkin** bevinden zich onder de buitenlandse gasten, en zij worden door een stoet van 3.000 arbeiders aan het station afgehaald. Het is natuurlijk boter aan de galg, de anarchisten blijven zich tegen iedere vorm van politieke actie verzetten, maar zij zijn in de minderheid op het kongres. Enkele weken later stichten ook de Brusselaars hun partij (**Parti Ouvrier Brabançon**) die net als Gent het **Algemeen Stemrecht** bovenaan haar eisen schrijft. Twee jaar zal het nog duren voor ook de harde anarchistische burcht Verviers voor politieke actie gewonnen is, zodat eindelijk in januari 1879 te Brussel de **Belgische Socialistische Partij (B.S.P.)** kan opgericht worden. Er is nu eindelijk wel een nationale partij, maar het is niet de massapartij die men op het oog heeft; ze bestaat vooral uit een beperkte kern militanten uit debat- en propagandaclubs.

Maar de massa ontwaakt. Het gros van de arbeiders staat op om zich massaal in de strijd te werpen, en het zal

de heftigste konfrontatie uit heel de Belgische geschiedenis worden. De economische wereldkrisis die in 1873 uitgebroken is heeft begin 1885 haar hoogtepunt bereikt. In februari 1885 gaan de mijnwerkers van de Borinage in staking uit protest tegen loonsvermindering. De actie duurt 6 weken en wordt ondersteund door de coöperatieven van Brussel, Verviers, Antwerpen en Gent. "Vooruit" stuurt een hele trein vol broden. In deze sfeer van agitatie en alsmaar grimmiger stoeten van werklozen, heeft de **Brusselse Arbeidersliga** een kongres aangekondigd om alle arbeidersorganisaties in één enkele politieke partij te verenigen.

Het wordt een historisch kongres op 5 en 6 april 1885 in **De Zwaan**, het koffiehuis in Brussel waar wijlen de Internationale vroeger vergaderde. Een honderdtal afgevaardigden die 59 verenigingen vertegenwoordigen zijn verschenen, niet alleen socialistische maar ook vertegenwoordigers van neutrale coöperatieven en mutualiteiten. De Gentenaars stellen voor dat de eenmaking zou gebeuren door opslorping in de reeds bestaande Belgische Socialistische Partij, maar het woord "socialistisch" schrikt nog veel arbeiders af en de tactiek haalt het: de BSP wordt ontbonden en alle aanwezige verenigingen stichten de nieuwe **Belgische Werklieden-Partij (B.W.P.)**, zonder het oude programma noemenswaardig te wijzigen. Het grote doelwit blijft het afdwingen van het **Algemeen Stemrecht**, om langs parlementaire weg diepgaande sociale hervormingen door te voeren, in afwachting van een verre en vage overname van de staatsmacht. De BWP is van bij haar ontstaan **reformistisch**: de stembus heeft de revolutie vervangen. « **Als wij het Algemeen Stemrecht willen** », schreef **César De Paep**, « **is dat om een revolutie te vermijden, want hervorming of revolutie, algemeen stemrecht of universele omwenteling, dat is het dilemma op dit ogenblik voor het Belgische volk.** » De partij zal de opstand niet voorbereiden en organiseren. Zij zal het spontane geweld van de arbeiders

gebruiken om van de burgerij het Algemeen Stemrecht af te dreigen. En dat spontaan geweld zal er komen in overvloed.

Weer wordt geschoten

De grote staking in de Borinage, kort voor de stichting van de BWP, was maar een klein voorproefje van wat er nog te wachten staat. De elende van de massale werkloosheid blijft aanslepen in de Waalse mijnbekkens en in het voorjaar 1886 wacht de grote uitbarsting alleen nog op een aanleiding. Het gebeurt in traditioneel anarchistisch gebied. Waar de invloed van de BWP nul is.

Op 19 maart 1886 houden de Luikse anarchisten een manifestatie om de 15de verjaardag te herdenken van de Commune van Parijs. Het komt tot botsingen met de politie, in een oogwenk is heel de streek in revolutie en het oproer slaat over op **Henegouwen**, waar het bijzonder scherpe vormen aanneemt. De plaatselijke legerenheden zijn vertrokken om de streek van Luik militair te gaan bezetten en de stakers maken hiervan gebruik om tot daden over te gaan. Er worden fabrieken aangevallen, enkele kastelen van patroons worden geplunderd en gaan in de vlammen op. Voor het eerst in onze geschiedenis hebben de arbeiders zich van wapens voorzien en leveren vuurgevechten met de openbare macht. Het leger wordt ingezet. Op 27 maart botst het 1ste Jagers-Te-Paard in **Roux** op een groep stakers die de glasblazerij in lichterlaaie gezet hebben. Tien arbeiders worden bij dit treffen doodgeschoten. Het rapport van generaal **Vandersmissen** spreekt van 24 doden en 26 gewonden in heel Wallonië.

De jonge partij duizelt ervan, zoals de proudhoniëten 18 jaar vroeger geduizeld hebben na de bloedige schietpartij aan de mijn "de L'Epine", die hen zo schielijk konfronteerde met de dagelijkse strijd van de arbeiders.

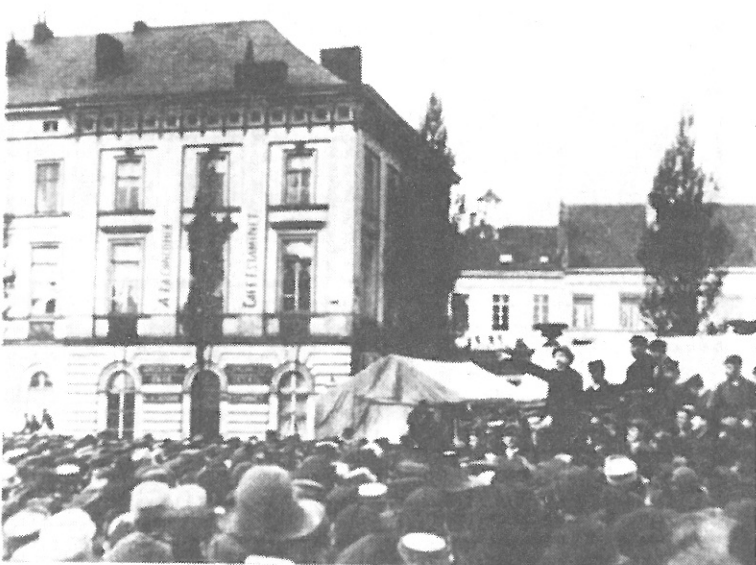
Ook nu maken de gebeurtenissen geschiedenis. Kort na het bloedbad waarschuwt de BWP in een manifest dat de arbeidersklasse er wel eens toe gebracht zou kunnen wor-

den in heel het land het werk neer te leggen, als de gevraagde sociale hervormingen uitblijven en het Algemeen Stemrecht niet toegekend wordt. De **Algemene Staking om politieke eisen** doet zijn intrede in het wapenarsenaal van de partij en zal decennia lang in de brandende actualiteit staan.

Niet dat de burgerij nu dadelijk kapot is van deze bedreiging, want na de stoere taal doet de BWP haar uiterste best om het oproer in te dijken en te dempen. In Gent heeft **Anseele** al zijn autoriteit nodig om de arbeiders te weerhouden van ondoordachte acties die op een nutteloos bloedbad zouden uitdraaien, en bovendien zijn bloeiende coöperatieve (1.750 leden) in gevaar brengen. En zo is het overal in de BWP, omdat de partij in hoofdzaak uit coöperatieven bestaat, die het goed rooien en dus tweemaal nadenken voor ze hun bestaan op het spel zetten in een direkte en illegale actie. Als in **Henegouwen** het oproer begin juni opnieuw opflakert, is de BWP ter plaatse om alle spontane acties in de kiem te smoren, in afwachting dat de partij het ogenblik geschikt acht om tot een zorgvuldig geplande algemene mobilisatie over te gaan. Later, als de partij beter georganiseerd is, als we overal sterke coöperatieven hebben, als het weer niet te slecht is en de sterren gunstig staan. Op het buitengewoon BWP-kongres in juni wordt de Algemene Staking in principe aanvaard om het Algemeen Stemrecht af te dwingen, maar niemand piept over een termijn of een datum.

Een scheur in de partij

De Waalse mijnwerkers eisen dat de Algemene Staking zonder dralen uitgeroepen wordt. Hun woordvoerder is **Alfred Defuisseaux**, beroemd om zijn populaire "**Volkscatechismus**" die de partij in maart op 200.000 exemplaren verspreid had om de eis van het Algemeen Stemrecht te propageren bij het volk. Begin 1887 is zijn geduld, en dat van de Waalse mijnwerkers uitgeput. Op hun februarikongres keuren zij de voorbereiding

In april 1893 wordt de Algemene Staking eindelijk uitgeroepen. Anseele spreekt de stakers toe op het Gentse Sint-Pietersplein.

goed van een **algemene staking in de mijnen**, nadat de stormachtige vergadering enkele schoorvotende leden van de Algemene BWP-raad uit de zaal gezet had. Het konflikt is nu op de spits gedreven en **Defuisseaux** wordt uit de BWP gestoten wegens gebrek aan partijdiscipline.

Maar dat zal de mijnstaking niet beletten. Op 13 mei 1887 breekt zij uit en breidt zich dadelijk uit over de bekkens van het **Centrum, Charleroi, de Borinage en Lulk**. De 60.000 stakers zullen het **3 weken** vol houden, zonder dat de BWP een vinger uitsteekt om de beweging naar andere streken uit te breiden. Op alle manifestaties schreeuwen de stakers hun eis "**Algemene Staking!**", maar zij wordt niet uitgeroepen door de partij. Voor het eerst wordt gesproken van een **Mars op Brussel**, maar die komt er niet. De situatie lijkt verbazend goed op die van **1960-61**, toen de Waalse stakers identiek dezelfde slogans riepen, met even weinig gehoor bij de BSP-leiding.

Ondertussen gaat het er hard aan toe: drie stakers worden doodgeschoten, en aanslagen met dynamiet vormen een nieuw element dat voor opschudding zorgt. De

BWP weet geen raad met de actie. De partij herhaalt voortdurend haar klassieke waarschuwing aan de regering dat het op een revolutie dreigt uit te draaien als er geen fundamentele hervormingen komen, maar zij doet vooral niets om die dreiging ten uitvoer te brengen. In plaats van de arbeidersbeweging te ontwikkelen spekuleert de BWP erop dat de cijskiezers uit de kleinburgerij de golf van stakingen en oproer zo beu zullen worden dat zij uiteindelijk het **Algemeen Stemrecht** zullen opdringen aan de regering, om ervan af te zijn. De arbeiders hebben nu een eigen partij, maar die partij geeft het initiatief van de strijd in handen van een andere klasse.

De mijnwerkers voelen zich verraden. Als de BWP op haar augustuskongres nog altijd niet konkreet over de brug komt met haar Algemene Staking, komt het tot een scheuring in de partij. Onder leiding van de uitgesloten **Defuisseaux** richt Henegouwen een eigen partij op, de **Parti Socialiste Républicain (PSR)** die aanstuurt op de direkte actie. Zij hebben schoon genoeg van de Vlaamse en Brusselse coöperateurs, die de beweging afremmen, « omdat zij het verlies van hun winstgevende baantjes vreesden, (...) die lat-

PROGRAMMA EN STATUTEN DER BELGISCHE WERKERSPARTIJ

PROGRAMMA

Inleiding

Er is tusschen de Werkliedenvereenigingen des lands eene *Partij* gesticht, voor doel hebbende de werklieden hunne politieke rechten te doen bekomen, alsmede het stofelijk welzijn, waarvan zij tot hier toe beroofd zijn geweest.

Aangezien de werklieden deze rechten en dit welzijn niet kunnen verkrijgen dan door eigen krachten, zal de *Partij* uitsluitelijk uit Werkliedenvereenigingen samengesteld zijn;

Aangezien de werklieden te kampen hebben tegen ziekten, werkgebrek en voor hun loon, zal de *Partij* trachten de reeds tot dit doel gestichte Vereenigingen de meeste voordeelen te doen genieten en er te stichten in de lokaliteiten waar er nog geene bestaan;

Aangezien de werklieden, zooals iedereen, recht hebben aan de meest mogelijke vrijheid, aan eene uitgebreide geleerdheid, aan eene goede opvoeding en aan al de genoegens der hoogste beschaving, zal de *Partij* zich opleggen dit doel te bereiken;

Aangezien de werklieden, niettegenstaande al hunne opofferingen, geene pensioenkassen, noch hulpkassen voor verminkten, noch ziekenbeurzen kunnen inrichten, rijk genoeg voor alle oude werklieden een pensioen te verleen en voor behoorlijk alle behoeftige zieken te ondersteunen;

Aangezien de meerderheid der werklieden niets bezit van het gereedschap van landbouw en nijverheid; dat zij hoegenaamd niets te zeggen heeft in fabrieken, mijnen en werk-

aards die de staking bij ons
toelichten en ze bij hen be-
streden ».

Het grote komplot

Zo voorzichtig als de BWP is, zo driest gaat de scheur-
groep tekeer. De beweging in
Henegouwen had in haar be-
gin stadium de strijd aanzien-
lijk vooruitgeholpen, maar na
de scheuring glijdt **Defule-
seaux** steeds meer af naar
avonturisme en wanhoopsak-
ties.

Begin december 1888 kon-
digt de PSR de "grève noire"
af, de Algemene Staking die
het sein moet worden tot de
Revolutie zelf. De beweging
blijft tot het Centrum beperkt,
mist de stuwkracht van vroe-
ger en is vlug afgelopen. De
massabeweging is uitgelopen
op een romantische samen-
zwering. 's Nachts grijpen
vreemde vergaderingen plaats
waarop onzichtbare sprekers
in lege tonnen spreken, zodat
de echo hun stem luguber ver-
vormt. En al zijn er geen bok-
kerijders, toch vliegt er zo nu
en dan iets de lucht in: de
staking wordt begeleid door

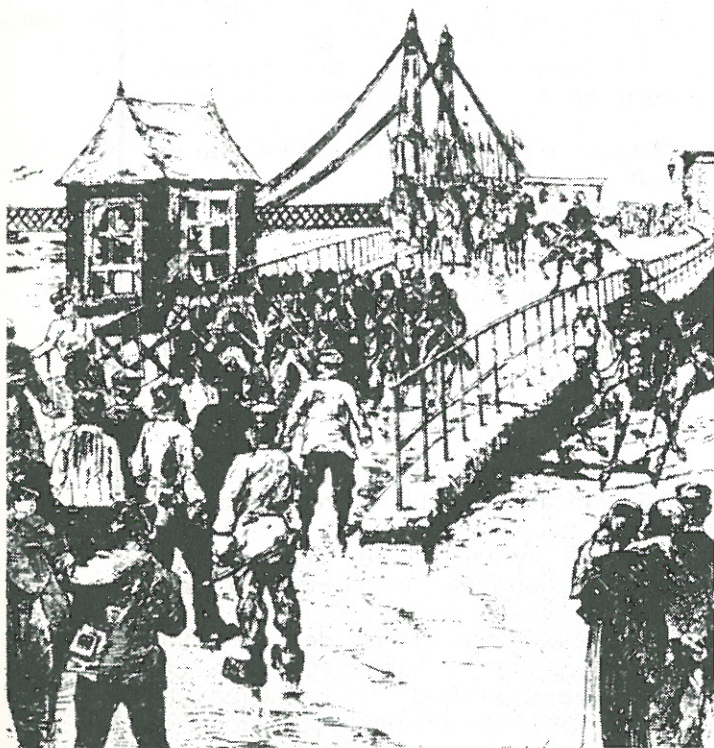
de knallen van talrijke dyna-
mietaanslagen. Na 14 dagen is
het feest afgelopen en de boel
wordt opgevouwen. De PSR-
leiding wordt beschuldigd van
een komplot tegen de instel-
lingen en komt voor het Assis-
senhof. In de rechtszaal ont-
ploft veruit de zwaarste bom
in heel deze geschiedenis: uit
de verhoren blijkt dat de dyna-
mietaanslagen het werk zijn
van geïnfiltreerde agenten
van de **Staatsveiligheid**, om de
arbeidersbeweging in Hene-
gouwen de kop af te snijden.
De centrale figuur is de provo-
kateur **Leonard Pourbaix**, die
in rechtstreeks contact bleek
te staan met de katholieke eer-
ste-minister **Beernaert**. Pour-
baix' rechterhand, politespion
Jean-Baptiste Laloi, had het
PSR-kongres voorgezeten
waarop de staking afgekond-
igd werd, om nadien de ar-
geloze kongresgangers aan
het gerecht uit te leveren.

Deze brutale aanval op de
arbeidersbeweging, die onder
de naam "**Le Grand Com-
plot**" de geschiedenis zal in-
gaan, brengt alle socialisten
solidair weer bij elkaar: in

oktober 1889 keren de ex-
PSR-militanten terug naar de
oude schaaftal van de BWP,
en met hen de tendens om
eindelijk eens werk te maken
van die Algemene Staking.
Maar de oude tweespalt blijft
bestaan: **Anseele** bezweert de
Walen dat Vlaanderen nog niet
klaar is en uiteindelijk gaan
de Waalse mijnwerkers dan
maar op eigen houtje in sta-
king: op 2 mei 1891 leggen
100.000 mijnwerkers het werk
neer voor looneisen, de 8-
urzendag en het Algemeen
Stemrecht. De Gentse dokwer-
kers sluiten zich aan bij de
aktie, maar de partij zelf
houdt zich op de vlakte. Na 19
dagen staking kan de eerste
overwinning in de lange strijd
voor het Algemeen Stemrecht
gevierd worden: de Kamer
spreekt zich uit voor het prin-
cipe van een kieswetwijziging,
de eerste kleine barst in het
konservatieve bolwerk. Maar
de BWP-leiding blijft mokkend
volhouden dat deze aktie van
de Waalse mijnwerkers mis-
plaatst was, en de partijkrant
Le Peuple gaat zelfs zover het
verband tussen de staking en
het resultaat te betwijfelen. De
Waalse mijnwerkers zijn nog-
maals woedend op de coöpe-
ratieven van Gent en Brussel,
en de **Mijnwerkersfederatie**
betaalt de passiviteit van de
BWP-leiding met een massale
terugval van haar 70.000 leden
tot enkele honderden na de
staking.

Algemene staking!

Na de grondwetgevende
verkiezingen van juni 1892
richt de Kamer een **Kommissie
der XXI** op om een nieuw
kiessysteem uit te werken. Be-
gin november wordt het prin-
cipe van het Algemeen Stem-
recht in deze kommissie met
een ruime meerderheid ver-
worpen, en dat verwekt een
golf van verontwaardiging in
het land. De BWP roept op om
massaal te betogen op het
trajekt dat Leopold II volgt om
in het parlement zijn Troonre-
de uit te spreken, een ritje dat
de koning nog lang zal heu-
gen. De kreet om het Alge-
meen Stemrecht is geen ogen-
blik uit de lucht, en vlak voor
het parlement stuikt de vorst
bijna van zijn paard als hij
een pak pamfletten tegen zijn
hoofd krijgt gekeild. Tot in de
kazernes toe is het aan het

Een tafereeltje uit het grote Waalse oproer van maart 1890: het leger
verspert de brug Seraing-Jemeppe over de Maas te Luik.

BEGINSELVERKLARING VAN QUAREGNON (1894)

1. De rijkdommen in het algemeen, en de voortbrengingsmiddelen in het bijzonder, zijn of natuurlijke bestanddelen, of de vrucht van de handen- of de hoofdarbeid der vorige geslachten, zowel als van het huidige geslacht; bijgevolg moeten zij beschouwd worden als het gemeenschappelijk erfgoed van de mensheid.

2. Slechts om reden van maatschappelijk nut en met het doel aan elk menselijk wezen zoveel mogelijk vrijheid en welzijn te verschaffen, kunnen afzonderlijke mensen of groepen het recht hebben over dat erfgoed te beschikken.

3. De verwezenlijking van dit ideaal brengt natuurlijk de verdwijning mee van het kapitalistisch stelsel, dat de maatschappij in twee noodzakelijk vijandige klassen verdeelt: de ene die, zonder werken, van de eigendom kan genieten; de andere die verplicht is een deel harer voortbrenging aan de bezittende klasse af te staan.

4. De arbeiders kunnen hun volkomen vrijmaking maar verwachten van de afschaffing der klassen en van een grondige hervorming van de maatschappij. Die hervorming zal niet uitsluitend ten voordele zijn van het proletariaat, maar van de gehele mensheid; daar zij echter strijdig is met de onmiddellijke belangen van de bezittende stand, moet de ontvoogding der arbeiders grotendeels het werk van de arbeiders zelf zijn.

5. Op stoffelijk vlak moeten zij voor doel hebben zich het vrije en kosteloos gebruik van alle voortbrengingsmiddelen te verzekeren. Die uitslag kan maar verkregen worden in een maatschappij waar het gezamenlijk werk meer en meer in de plaats komt van het afzonderlijk werk, dat is, door het collectief of gezamenlijk gebruik der natuurlijke rijkdommen en der voortbrengingsmiddelen.

6. De omvorming van het kapitalistisch stelsel in een collectivistisch stelsel moet natuurlijk vergezeld zijn van hiermede samenhangende omvormingen:

- a) op zedelijk gebied, door het ontwikkelen van de naastenliefde en het betrachten van de solidariteit,
- b) op staatkundig gebied, door het omvormen van de Staat in een beheer van zaken.

7. Het Socialisme moet dus tegelijk de stoffelijke, zedelijke en politieke ontvoogding der arbeiders betrachten. Niettemin moet de stoffelijke omvorming het hoofddoel zijn, want de samentrekking der kapitalen in de handen van enkele klassen maakt de grondslag uit van al de andere vormen zijnder overheersing.

Voor de verwezenlijking dier beginselen, verklaart de Werkliedenpartij:

a) Dat zij zich beschouwt als de vertegenwoordigster niet alleen van de arbeidende klasse, maar van alle verdrukten, zonder onderscheid van nationaliteit, godsdienst, ras of geslacht.

b) Dat de socialisten aller landen solidair moeten zijn, want de ontvoogding der arbeiders is geen nationaal, maar een internationaal werk.

c) Dat in hun kamp tegen de kapitalistische klasse de werklieden moeten strijden met alle middelen die in hun macht zijn en, namelijk, met de politieke aktie, de ontwikkeling der vrije verenigingen en de onophoudelijke verspreiding der socialistische grondbeginselen.

gisten, zoals in die van Doornik, waar een muiterij van Vlaamse soldaten onderdrukt moet worden. En op het BWP-kongres in december kan Anseele eindelijk met het verheugende nieuws uitpakken dat de Gentse arbeiders klaar zijn voor het grote offensief. Men besluit de Algemene Staking uit te roepen de dag zelf dat de Kamer het Algemeen Stemrecht zou durven verwerpen, en de partij houdt haar woord: **op 11 april 1893 wordt na een negatieve stemming in de Kamer de eerste Algemene Staking uit de Belgische geschiedenis ingezet.**

Op enkele dagen ligt heel het land stil en de toestand wordt revolutionair. De eerste dode valt op 14 april in het Centrum en uit alle steden worden hevige botsingen gemeld tussen stakers en rijks-wacht. Stoeten stakers trekken rond en koelen hun woede op diverse doelwitten. Voor veel basismilitanten lijkt het geen twijfel dat deze staking het sein is tot de revolutie, zoals op het decemberkongres al

gebleken was uit de tussenkomsten van enkele afgevaardigden. De Algemene BWP-raad roept op tot kalmte en waardigheid, maar de botsingen worden alomteer hevinger. Op 17 april neemt de Burgerwacht van Mons een groep stakers onder moordend vuur: 7 doden en 26 gewonden blijven achter. De volgende dag zijn er 6 doden in **Borgerhout**. Edmond Van Beveren komt in Brussel aankondigen dat de Gentse stakers ten einde raad van plan zijn de kazerne te bezetten om zich van wapens te voorzien en de troepen op hun hand te krijgen.

De toestand is de BWP-leiding kennelijk boven het hoofd gegroeid en een delegatie begeeft zich nog dezelfde dag naar **Paul Janson**, de leider van de liberale radikalen die in de Kamer het voorstel steunen van de katoliek **Nysens** voor een Algemeen Meervoudig Stemrecht, een kompromisvoorstel dat iedere man boven de 25 jaar wel een stem wil geven, maar meerderstemmen toekent aan de

bevoorrechte groepen. De pogingen van de BWP-leiding om de parlementaire groep van Janson achter de eis van de stakers te zetten (Eén Man - Eén Stem) halen niets uit en het is uiteindelijk de BWP-leiding zelf die door de knieën gaat. Het zuivere Algemeen Stemrecht, waarvoor 250.000 stakers op straat staan, wordt opgegeven en voorlopig neemt de partij voldoening met het kompromis. De volgende dag al wordt het Algemeen Meervoudig Stemrecht in de Kamer goedgekeurd; de staking is beëindigd met een halve overwinning. Voor de BWP is een woelig hoofdstuk uit haar jeugd nu afgesloten: het tijdperk van de stembus is aangebroken en op de drempel van het parlement, voor de verkiezingen, zal de partij zich over haar ideologie bezinnen op het Paaskongres 1894 te **Quaregnon**, waar een deeg geklutst wordt uit enkele ideeën van Marx vermengd met een vleugje De Paepe, een snuifje Proudhon, de Engelse coöperatieve beweging en het Franse idealisme.

TUSSEN RODE VLAG EN DRIEKLIEUR

Ondanks het onrechtvaardig kiessysteem komt de BWP glansrijk uit haar eerste verkiezingen van 1894: de socialisten halen 28 zetels in Wallonië en worden in één klap

de tweede grootste partij van het land, na de katholieken. De uitslag verwekt sensatie in Europa. Als de BWP-leiders **Bertrand** en **Vandervelde** enkele weken later in Londen de oude

Friedrich Engels bezoeken, komt deze kranige 74-jarige vierklauwens de trap afgesprongen onder het slaken van vreugdekreten.

De weegschaal in de BWP

is dan nog niet doorgeslagen naar het reformisme. Op het ideologisch kongres had Anseele straffe marxistische taal gesproken, vooral over de verovering van de politieke macht. Hij had zelfs gezegd dat de ontwikkeling van het kapitalisme zou leiden tot een **volksdiktatuur**, een nieuw geluid waaruit bleek dat Anseele de verdere evolutie naar het marxisme in de Duitse SPD met instemming volgde. In het parlement blaakt de BWP van strijdlust, haar verkozenen maken van de tribune gebruik om de strijd van de arbeiders te steunen. In januari 1895, als 3 grote Gentse weverijen in staking gaan, zal Anseele in de Kamer voor schandaal zorgen door een schokkend dossier open te doen over de winsthonger en de willekeur van het Gentse textielpatronaat. De socialistische brengen animo in de parlementaire debatten en de eertijds zo droge Kamerverslagen gaan nu van de hand als zoete broodjes, gevuld met socialistische propaganda.

Het groeiend sukses van de BWP verontrust haar vijanden. De socialistische strijdvaardigheid in het parlement versterkt de regering in haar verzet tegen de invoering van het zuiver Algemeen Stemrecht, dat de socialistische aanwezigheid in de Kamer nog zou vergroten. Men besluit de BWP uit te dagen tot een krachtmeting, om kort en goed gedaan te maken met de arbeidersbeweging. De provocatie komt in maart 1895, als de regering de nieuwe wet op de gemeenterverkiezingen bekendmaakt, die de klok van de democratisering zo flagrant teruggedraait dat men het niet voor mogelijk houdt. Terwijl in heel het land de socialistische syndikale organisaties de schandalige wet afwijzen en oproepen tot de staking, brengt de regering alles gereed om toe te slaan. De bruikbaarheid van de Burgerwachten bij de ordehandhaving wordt gecontroleerd. Tegen het einde van de maand krijgen alle legergarnizoenen het bevel zich klaar te houden om op elk ogenblik troepen te sturen naar de industriegebieden. De lichter van 92 wordt heropgeroepen en in Gent koncentreert men heel demonstratief de kanonnen in de binnenstad. « Wie

wil er vechten ? »

Dan beginnen de uitdagingen. Het leger en de rijkswacht hakken in op de stakers van de koolmijn L'Espérance in Luik, er worden schoten gewisseld en de Luikse anarchisten beginnen weer te dromen van dynamietaanlagen. Daarna pakken de ordehandhavers een vreedzame textielstaking in Ronse aan: op 30 maart wordt een rustige betoging plotseling door bereiden rijkswacht aangevallen en met de blanke sabel uiteengedreven. Er wordt herhaaldelijk geschoten en er vallen talrijke gekwetsten. Nadat ook de streek van Ronse in een sfeer van burgeroorlog gedompeld is brengt het valse gerucht dat Anseele vermoord is de woede in het Luikse op het kookpunt.

Maar de wilde, impulsieve akties van 1886 behoren tot het anarchistisch verleden, er is nu een partij die zich geen uitzichtloos gevecht laat opdringen en zelf haar ogenblik kiest om in de aanval te gaan. Gezien de omstandigheden wordt de Algemene Staking afgelast, een bewijs van politieke rijpheid die het sukses van de BWP nog doet toemen.

Voor de meeste militanten heeft de strategische terugtocht niets te maken met reformisme. Op het kongres waar de beslissing unaniem goedgekeurd wordt klinkt een storm van protest uit de zaal als een Brusselse afgevaardigde komt vertellen dat de **parlementaire** fase nu ingetreden is, en de **Algemene Staking** dus kan opgeborg worden. Zelfs de partijkrant voelt zich verplicht te reageren op zoveel onverholven reformisme.

« **De toekomst blijft onbeslist** », schrijft Dewinne. « **Niemand heeft gezegd of zal durven beweren dat de Belgische socialistische partij geen gebruik zou maken van het wapen van de staking, om als ultiem middel aan te wenden vóór de gewelddadige revolutie.** »

De toekomst is onbeslist. Nog 5 jaar scheiden ons van de eeuwwisseling, maar nog voor de klokken de Twintigste Eeuw inluiden zal de eerste BWP-leider administrateur worden bij een kapitalistische firma.

Haaien en Garnalen.

Het is **Louis Bertrand**, de marmerbewerker die als 19-jarige met **César De Paepe** begon samen te werken en nu als partijleider van middelbare leeftijd beheerder wordt bij het filiaal van **Lever** in Vorst. De socialistische coöperatieven (waarvan Bertrand beheerder was), hadden al enkele jaren zeep van Lever in hun winkels verkocht, en de Engelse zeeptruster plaatste regelmatig advertenties in de socialistische pers.

Bertrand beschouwde **William Lever** als een « **sociale patroon** », « **een echte hervormer in de aard van Robert Owen** », de utopische socialist, omdat hij o.a. de 8-urendag toekeerde aan zijn arbeiders en andere sociale voordelen waar het Belgisch patronaat nog niet aan toe was.

De stap van Bertrand — die in de partij veel kritiek uitlokt — is een teken aan de wand dat het reformisme aan de winnende hand is in de partijleiding, en deze opmars is een Europees verschijnsel. In 1896 pakt de Franse partij uit met een reformistisch programma en in Duitsland verschijnen de eerste artikels van **Edouard Bernstein**, waarin hij openlijk stelt dat het marxisme dringend een « **revisie** » nodig heeft. De grote ineenstorting van het kapitalisme die Marx voorspeld heeft is er niet gekomen, konstateert Bernstein, het kapitalisme toont zich sterker en dynamischer dan ooit en het heeft geen zin de arbeiders voor te bereiden op een revolutie die steeds theoretischer wordt. « **De sociaal-demokratie moet de moed opbrengen zich te ontdoen van de oude fraseologie uit het verleden, en willen doorgaan voor wat ze werkelijk is: een partij van democratische en socialistische hervormingen.** » De strijd moet gericht worden op het verkrijgen van onmiddellijke **lotsverbeteringen** voor de arbeiders, door legale akties in het kader van de bestaande staat.

Niemand kon ontkennen dat het kapitalisme sinds 1870 een hele evolutie doorgemaakt had. In het begin kon je elke oude hangar omtoveren in een goudmijntje door er machines en arbeiders in te stoppen. De machinaal vervaardigde pro-

dukten waren stukken goedkoper dan het handwerk en veroverden stormenderhand de markt. De eerste fabrikanten maken snelle fortuinen en de fabrieken schieten overal als paddestoelen uit de grond, zo talrijk dat zij elkaar spoedig scherp zullen bekonnukeren. Wie nog verkopen wil moet zijn prijzen laag houden, en dat kunnen vooral de grote ondernemingen die veel kapitaal investeren in moderne machines. Kleine ondernemers worden kapotgekonkurreerd en door grotere vissen opgeslokt, zodat het kapitaal zich concentreert in steeds minder handen. Hoe meer Europa geïndustrialiseerd wordt hoe scherper de strijd oplaait tussen de kapitalisten van de verschillende landen. Op het einde van de 19de eeuw is de jacht naar goedkope grondstoffen en nieuwe afzetmarkten uitgedraaid op de verovering van de niet-blanke wereld: een nieuw tijdperk van kolonialisme is aangebroken. Dit moderne kapitalisme is dynamischer geworden en lijkt beter bestand tegen de zware krisissen die vroeger met de regelmaat van een klok de ekonomie onttrichtten. In 1895 komt 'n einde aan de depressie die sinds 1873 aansleept en er breekt voor Europa een periode van relatieve welvaart aan die zou duren tot de Eerste Wereldoorlog. De eerste sociale voorzieningen worden met mondjesmaat toegekend. In 1889 mogen kinderen van 12 tot 16 jaar niet méér dan 12 uren in de mijnen werken. In 1890 richt de regering een verzorgingskas op om de kosten te dragen bij arbeidsongevallen, terwijl je vroeger als arbeider je amputatie nog zelf kon betalen ook. In 1900 wordt een jaarlijks pensioen van 65 frank aan 65-jarigen toegekend. Het is niet veel, maar deze kleine toegevingen schijnen de opvatting van Bernstein te bevestigen dat vreedzame strijd voor de kleine lotsverbeteringen lonender en realistischer is dan een revolutie.

De vuist in de broekzak.

De 19de eeuw is voorbijgegaan zonder dat het Algemeen Stemrecht ingewilligd werd. Op het kongres van 1901 komt zware kritiek op de passiviteit van de BWP-leiding: er wordt een nieuwe Algemene Staking

geëist voor het Algemeen Stemrecht en de 8-urendag. Als in juni 1901 het parlement het voorstel verwerpt om een volksraadpleging te houden over het Algemeen Stemrecht, verklaart de BWP dat zij niet voor een revolutionaire aktie zal terugdeinzen als alle wettelijke en vreedzame middelen opgebruikt zijn. De regering laat van haar kant weten dat het leger met oorlogsmunitie uitgerust wordt.

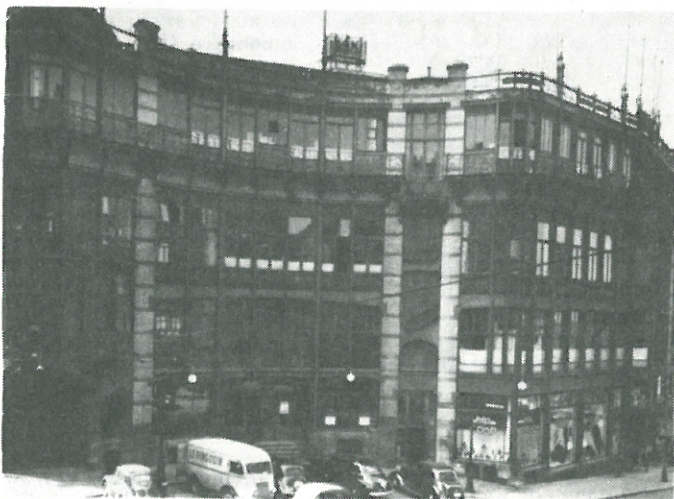
In april 1902 staat België op de rand van een burgeroorlog. In maart zijn al dynamietladingen ontploft in Wallonië en tegen de Nationale Bank in Brussel. In alle steden worden de wapenwinkels leeggekocht door burgers die zich tot de tanden bewapenen en eigen gevechtsgroepen oprichten.

Op het platteland leggen katolieke coöperatieven wapenarsenalen aan om zich op een gewapende socialistische opstand voor te bereiden.

Op 8 april begint de stakingsbeweging in de mijnstreek van het Centrum en de volgende dagen worden rellen gemeld in verschillende steden. Socialistische "ontvangstkomités" gaan overal katolieke parlementairen die bekend staan als vijanden van het Algemeen Stemrecht aan de trein opwachten, en er vallen harde klappen. Op zaterdag

12 juni worden 2 manifestanten doodgeschoten in Brussel, en de heftige verontwaardiging die daarop volgt schept een situatie waarin alles mogelijk wordt. De volgende dag trotseren duizenden betogers het samsenscholingsverbod in Brussel en leveren zware gevechten met de rijkswacht. In Gent lopen wederopgeroepen soldaten door de straten onder het zingen van de Marseillaise. Op die bewogen zondag wordt de Algemene Staking uitgeroepen, niet door de Algemene Raad van de partij zoals in 1893, maar door de syndikaten. De partij is blijkbaar al teveel een parlementaire instelling geworden om haar handen nog vuil te maken aan straatakties als deze. «De staking, die bijna de vorm aannam van een opstand, was uitgebarsten zonder toestemming van de partij», schreef Vandervelde later. «Wij beschouwden de strijd vooraf al verloren en bij de tegenpartij wist men heel goed dat wij tot kalmte zouden oproepen, ver van de opstand te prediken.»

«Het wordt een Algemene Staking zonder manifestaties», schrijft *Le Peuple*, «zonder opschudding, zonder een enkel misbruik, de Staking met de vuist in de broekzak gebald».

Materieel gaat het de partij voor de wind: het nieuw volkshuis in Brussel (1905), ontworpen door de beroemde architect Horta.

Op 18 april weigert de Kamer een wijziging van de kieswet in overweging te nemen en dezelfde avond richt de Burgerwacht een bloedbad aan te Leuven, waar een stoet stakers onder vuur wordt genomen. Er zijn 6 doden en 14 gewonden en de situatie is even kritiek geworden als in 1893, na de schietpartijen van Mons en Bergerhout. Toen was er die bewogen onderhandelingsnacht geweest bij de radikale liberale leider Janson, waarop de BWP-leiding vrede had genomen met het Meervoudig stemrecht. Ook toen balanceerde de partij op het randje van de illegaliteit: de toegang tot het Volkshuis in Brussel was verboden en een joernalist belde op met het nieuws dat de Algemene Raad de volgende morgen ging aangehouden worden. Ook nu staat de BWP voor het ogenblik van de keuze: kapituleren of de strijd voortzetten in de illegaliteit.

De woede groeit.

Deze keer is het de beurt aan Janson om een bezoek te brengen aan het Volkshuis. Dezelfde avond, nog neemt Vandervelde in een meeting 't standpunt van Janson over: hij stelt de staking in vraag omdat zij vooral de bondgenoten-patroons zou treffen die voorstander zijn van het Algemeen Stemrecht. Dat Algemeen Stemrecht zou trouwens zo goed als toegezegd zijn door de regering en spoedig verwezenlijkt worden. In feite had de regering alleen een vage toespeling gemaakt op een hervatting van het overleg als de kalmte zou weergekeerd zijn in het land.

Er is niets toegezegd en de regering is ook niet van plan een duimbreed toe te geven, vooral niet omdat zij weet dat de BWP al begonnen is de straatakties te dempen.

Het bevel van de BWP om het werk te hervatten verwekt woede en verbijstering, vooral

bij de Waalse stakers. In Verviers hebben de syndikaten net voor de voortzetting van de aktie gestemd en het scheelt weinig of de arbeiders stenigen een lid van de Algemene Raad die de werkhervatting komt verdedigen.

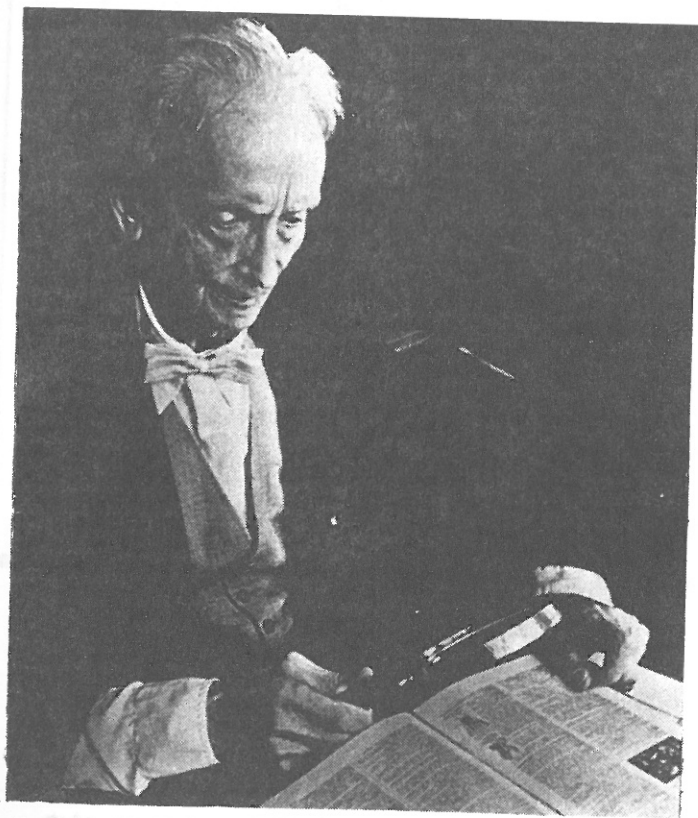
Op het kongres van mei zwaait er wat. De werkhervatting is goedgekeurd door de vakbondsleders uit de verschillende centra, maar zij hebben hun militanten niet geraadpleegd en in verschillende gevallen anders gestemd dan hun basis. Voor het eerst klinkt de eis voor **meer democratie in de partij**. Charleroi stelt voor de Algemene Raad zo te hervormen dat hij « **de gevoelens van de arbeidersklasse juister weerspiegelt** » en de BWP-parlementairen krijgen de raad een eigen socialistische koers te volgen in het parlement, in plaats van zich eeuwig door de liberalen op sleeptouw te laten nemen. Maar is de partij nog te heroveren?

De basis is diep ontgoocheld, er worden lidboekjes verbrand. De Syndikale Kommissie in de partij (waaruit later het ABVV zou groeien) ziet haar ledental na de staking van 21.125 naar 8.226 dalen.

De verkiezingen van 1902 zijn ontgoochelend voor de partij. Door de aanpassing van het aantal zetels aan de bevolkingsaan groei moeten de socialistenvan normaal 6 zetels bijwinnen, maar dat worden er maar 3. Die tendens van teruggang wordt dramatisch bevestigd door de verkiezingen van 1904, waarin 5 zetels verloren worden.

« Biefstukken ! »

Rond deze tijd is het dat een katolieke gastspreker in het Gentse Volkshuis op zijn retorische vraag « **Wat eist het volk ?** » het beroemde antwoord uit de zaal krijgt: « **Biefstukken !** ». Het is een symbolisch woord in een periode dat de grote beginselen van Quaregnon steeds meer naar de achtergrond verdrongen wordt door een reformistische praktijk die op konkrete kleine lotsverbeteringen afgestemd is. Ook bij Anseele heeft de zware marxistische taal van Quaregnon plaats gemaakt voor grootse coöperatieve prolekten, die niet alleen

Huysmans, een centrumfiguur die in de BWP voor links doorging omdat hij de uiteengevallen internationale wilde lijnen.

door orthodoxe marxisten maar ook door gematigde leiders als Vandervelde met wanstouwen bekeken worden. De Gentse ondernemende socialist is een socialistische ondernemer geworden die in 1903 met een coöperatieve textiel-fabriek van wal steekt, de **S. M. « Société des Tisserands Réunis »**, in 1910 omgevormd tot een ordinaire Naamloze Vennootschap om aan de nodige kapitalen te geraken. In 1913 komt daar nog een Bank bij, de **Belgische Bank van de Arbeid**, die volledig op kapitalistische basis werkt met aandelen en dividenden. Zij moet de as worden van een machtig socialistisch financieel imperium dat de spaargelden van de arbeiders beheert hun verzekeringen afsluit (sinds 1907), socialistische winkels, bakkerijen en apotheken beheert en de "rode fabrieken" aan het nodige kapitaal helpt om te investeren. Op een bepaald ogenblik heeft Vooruit zelfs eigen schepen varen. De oude droom van Proudhon om het kapitalisme met zijn eigen wapens te verslaan waart weer door het land.

De BWP was een partij van parlementairen en coöperateurs geworden. Terwijl de coöperatieven zich steeds dieper in het kapitalistisch systeem integreerden, wordt in het parlement het bondgenootschap met de liberalen steeds hechter. De conservatieve katholieken zijn sinds 1884 ononderbroken aan de macht en de liberalen rekenen op een kartel met de BWP om aan deze klerikale heerschappij een einde te maken. In de BWP zijn al heftige discussies aan de gang over de vraag of de partij mag toetreden tot een regering met de liberalen. Op het kongres van 1910 heeft het reformisme zijn glorierijke opmars door de partijleiding al voltooid.

De stille staking.

Maar er staan nog verrassingen te wachten. Als het kartel met de liberalen uitloopt op de verkiezingsnederlaag van 1912 breken her en der stakingen en relletjes uit zodra de uitslagen bekend raken. Er valt een dode in Brugge en in Verviers, maar de zwaarste gevechten vinden

plaats op de avond van 3 juni in Luik, waar een rijkswachter onthaald wordt op glazen en stoelen en hele cafeterrasen. Veel manifestanten zoeken hun heil in het Volkshuis « La Populaire », dat door de rijksmacht onder hevig vuur genomen wordt. De gevels worden met kogels doorzeefd en achter de ramen vallen 3 doden en 8 gewonden.

De beweging breidt zich nog uit en het aantal stakers wordt op 100.000 geschat. De BWP stuurt Anseele en de Brouckère naar Luik, waar ze een zaal met 6.000 stakende metaalarbeiders kunnen overtuigen het werk voorlopig te hervatten « om zich voor te bereiden op de komende strijd voor de totale bevrijding van het proletariaat ». Veel militanten zijn de les van 1902 niet vergeten en komen nu zelf naar Brussel om er persoonlijk op toe te zien dat de Algemene Staking dadelijk gestemd wordt door de Algemene Raad. Maar de Raad laat zich

door deze invasie niet onder druk zetten en gelast de arbeiders hun aktie voorlopig te onderbreken. Een buitengewoon kongres moet beslissen welke middelen het doeltreffendst zijn om het Algemeen Stemrecht af te dwingen.

In juni, tijdens het spontane oproer na de verkiezingsuitslagen heeft eerst-minister **de Broqueville** al in een vertrouwelijke brief aan koning Albert meegegeefd dat hij na de verkiezingen van 1914 van plan is de kieswet te wijzigen. Hij loopt met nog meer plannen rond die de arbeiders wat kunnen kalmeren. Hij denkt aan een sociale wetgeving en zelfs een regering van **nationale eenheid** met de socialistten behoort tot de mogelijkheden. Voorlopig is de regering echter de gevangene van de ultrakonservatieven onder leiding van **Woeste**, die van geen enkele toegeving wil weten en door zijn stugge, uitdagende houding de zaken op de spits drijft. « Men zou werkelijk zeg-

"Ed. Anseele, minister sinds 1916, ontpopte zich als een havik die propaganda maakte voor de oorlog tot de totale overwinning."

Vandervelde werd door de Broqueville al vertrouwelijk ingelicht over zijn plan om na de verkiezingen van 1914 de kieswet te wijzigen, en hij wacht vol vertrouwen op het eerste gebaar van de regering dat een einde kan maken aan de staking die hij nooit gewenst heeft. Als de Broqueville aankondigt dat er een commissie zal opgericht worden om een wijziging van de gemeentekieswet te onderzoeken is dat voldoende om de stille staking op te doeken.

En wat die verkiezingen van 1914 betreft, daar denkt niemand meer aan als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt over Europa.

Ein frischer krieg.

Men had de oorlog voelen naderen. De economische opleving was voor een deel te danken aan de konstante vraag naar metaal door de bewapeningswedloop van de grote mogendheden. Nadat het ondernemende Europa alle beschikbare grond op aarde gekoloniseerd heeft, worden de messen gewet om met een « frischer und fröhlicher Krieg » de kaarten in eigen voordeel te herschudden. Het kongres van Stuttgart van de Tweede Internationale (1907) had de taak van de sociaal-democratie in geval van oorlog plechtig vastgelegd: « in te grijpen met het oog op een zo spoedig mogelijk beëindiging van de vijandelijkheden, nl. door van de politieke en economische crisis gebruik te maken om de massa in opstand te doen komen en op die manier een einde te stellen aan het kapitalistische systeem ».

Zulke taal was gedoemd

iholle retoriek te blijven als de socialistische partijen niet bereid waren in de illegaliteit te treden, wat gezien hun evolutie bijzonder weinig kans maakte. Ook de Duitse SPD, die met haar anti-militaristische kiescampagne van 1912 veel stemmen had gewonnen, keurt de oorlogskredieten goed in de Rijksdag. Als puntje bij paaltje komt stemmen alleen de Russische Bolsjeviken en de Servische socialisten tegen de oorlogskredieten.

In België wordt deze oorlog de definitieve bezegeling van de BWP als een reformistische, nationale partij met zin voor regeringsverantwoordelijkheid. In de verwarring van het Duitse ultimatum wordt Vandervelde op de historische Kamervergadering van 4 augustus 1914 in een patriotische sfeer tot **minister van State** gebombardeerd, wat de wil illustreert om de klassenstrijd alvast voor de duur van de oorlog op te bergen. Vandervelde volgt de Belgische regering naar Le Havre, waar hij in 1916 in de Godsvrederegering zou opgenomen worden. Het vroege initiatief (na 1 maand oorlog) van de Italiaanse socialisten om de Internationale te herstellen en een einde te maken aan de imperialistische oorlog, wordt door Vandervelde gekelderd. Vier jaar lang zou hij als voorzitter van de Internationale en van de BWP een propagandapion van gewicht zijn voor de geallieerde zaak. Als voorzitter van de Internationale richt hij een oproep aan de Russische socialistten om hun strijd tegen het tsarisme voorlopig opzij te zetten en de Europese Democratie te verdedigen tegen het Pruisische militarisme. De BWP is de enige socialistische partij die haar

havikennationalisme zal blijven volhouden tot het bittere einde van deze nutteloze oorlog. In de waaier van de Internationale tekent de BWP zich duidelijk rechts af, zodat een verzoenende centrumfiguur als **Camille Huysmans** in de Belgische opvatting voor links doorgaat.

De socialisten die in bezet België gebleven zijn treden toe tot het **Nationaal Hulp en Voedingskomité**, een hulporganisatie die in feite het enig Belgisch gezag ter plaatse is en zowat optreedt als een regering. In deze organisatie leren de socialistten optreden als loyale partners die tot wederzijdse samenwerking bereid zijn. De initiatiefnemer tot dit comité is trouwens **Ernest Solvay**, de vooruitziende industrieel die in 1912 al een miljoen frank aan de BWP geschonken had om de Centrale voor Arbeidersopvoeding op te richten. Onder voorzitterschap van **Emile Francqui**, van de Société Générale, wordt in dit comité duchtig gebouwd aan de naoorlogse regering van Nationale Unie. Na hun officiële vergaderingen ziet men de voornaamste leden van het Comité in de Brusselse **Taverne Royal** samen dineren om in een geest van nationale solidariteit de toekomst van België te bespreken. De rode vlag was een driekleur geworden.

TUSSEN HITLER EN MOSKOU

Francqui (voorzitter van de **Société Générale**) een regering van Nationale Unie voorbereid heeft. Dezelfde avond nog wordt er een Brusselse Gemeenteraad georganiseerd om de toestand te bespreken. Er dreigt niet dadelijk een revolutie, maar de gebeurtenissen in Rusland en Duitsland, en de soldatenraad in Brussel hebben indruk gemaakt.

Ook de gezworen tegenstanders van het Algemeen Stemrecht beseffen nu dat de soldaten die uit de loopgraven komen geen genoeg zullen nemen met de vooroorlogse gang van zaken. **Francqui**, die natuurlijk aanwezig is, stelt voor de liberale leider **Paul-Emile Janson** dadelijk naar koning **Albert** te sturen om spoed te zetten achter enkele hervormingen die zich opdringen. Op 12 november bezoeken **Janson** en **Ansele** de koning op het kasteel van **Loppem** bij Brugge, nadat de BWP een oproep tot kalmte heeft gericht aan de bevolking.

De koning gaat akkoord met **Ansele**: om België in orde en kalmte weer op te bouwen moeten de partijen de strijd bij begraven en allemaal toetreden tot een regering van nationale unie, die enkele belangrijke eisen van de arbeiders moet inwilligen.

Dat wordt de regering **Dela-croix**, onder leiding van een katholiek advocaat die een belangrijke rol gespeeld had in het Hulp- en Voedingskomité van **Francqui**, de ware vader van deze regering. De socialistenvrij krijgen belangrijke ministeries: **Vandervelde** wordt minister van Justitie, **Ansele** krijgt Openbare Werken en Nijverheid, en **Joseph Wauters** het ministerie van Arbeid. Eizen waarvoor meer dan 30 jaar geleden op het volk geschoten werd, zullen de komende jaren ingewilligd worden: zonder de lange parlementaire procedure te volgen wordt het Algemeen Stemrecht toegekend. Artikel 310 uit het strafwetboek, dat in feite elke syndikale aktie onmogelijk maakte, zal geschrapt worden. Ook de zolang geëiste 8-urige werkdag komt er nu door, en een ouderdomspensioen van

700 frank. Op het ministerie van Arbeid legt **Joseph Wauters** de basis van een overleg-economie, die moet zorgen dat de sociale vrede tussen arbeiders en patroons zo weinig mogelijk verstoord wordt. Het wordt een drukke tijd van sussen en verzoenen, want sinds de wapenstilstand is het sociaal onrustig in de Antwerpse haven, de Waalse mijnen en de metaalnijverheid. De stakingen die begin 1919 de zware industrie in Wallonië lamleggen resulteren dankzij de tussenkomsten van minister **Wauters** in de eerste **Gemengde Kommissies** waarin de syndikaten samen zetelen met patroons. De vakbonden worden steeds meer erkend als geldige gesprekspartners en de eerste **Collectieve Arbeids-overeenkomsten (C.A.O.'s)** worden afgesloten met het patroonaat. **Louis Bertrand** wilde zelfs een verplichte arbitrage opleggen bij arbeidsconflikten, om stakingen kort en goed uit de wereld te helpen. **Jules Destrée**, ook een socialist die minister werd, betwistte principieel het stakingsrecht in de openbare Diensten. Er hangen nog zware botsingen in de lucht tussen de partijtop van de BWP en de basis.

De moord op de Spartakisten.

Terwijl minister **Wauters** in België de overleg-economie begint te organiseren, breekt in Berlijn de **Spartakusopstand** uit, die de definitieve breuk in de arbeidersbeweging met bloed zou bezegelen. In 1916 hebben **Karl Liebknecht** en **Rosa Luxemburg** zich afgescheurd van de SPD om de **Spartakusbond** op te richten, genoemd naar de gladiator die in de oudheid de slavenopstand aanvoerde tegen de Romeinse legioenen. De Spartakisten steunen de beweging van arbeiders- en soldatenraden die sinds november '18 overal verschenen zijn en een reële macht vormen in Duitsland.

De Sociaal-demokratische SPD wil daar niets mee te maken hebben, voor haar is de revolutie voltooid met het uitroepen van de parlementaire democratie en het toekennen van enkele belangrijke sociale hervormingen, zoals in België. De partij is toegetreden tot een koalitieregering en zal uiteindelijk aan de andere kant van de barrikade vechten als de Raden de revolutie wil-

P.H. Spaak, Emile Vandervelde, Hendrik De Man en Achille Delattre, 4 BWP-tenoren uit de jaren '30.

len voltooiën zoals in Rusland. In januari 1919 breekt een spontane opstand los in Berlijn, tegen het advies van de Spartakisten die er toch de leiding van nemen. **Rosa Luxemburg** en **Karl Liebknecht** vechten aan de zijde van de Raden, de **SPD**-ministers steunen de regering die met een restant van het leger en inderhaast gevormde Vrijkorpsen geleid door reaktionaire officieren de Spartakusopstand in bloed smoort. Liebknecht en Luxemburg worden gevangen genomen en afgemaakt. Het hele jaar 1919 door worden overal in Duitsland alle haarden van verzet door militaire strafexpedities gedempt.

Het Duitse drama leidt in Europa naar een definitieve breuk tussen de **sociaal-demokraten** en de **kommunisten**. Een maand na het uitbreken van de Spartakusopstand stichten de sociaal-demokraten in **Bern** een reformistische Internationale, waarop Lenin reageert met een **Kommunistische Internationale (Komintern)**. De tegenstelling is zo diep en onverzoenlijk geworden als de kloof in 1872 tussen marxisten en anarchisten, tussen Marx en Bakoenin. In 1920 stelt Lenin 21 voorwaarden waaraan een partij moet voldoen om tot de Komintern toe te treden, waaronder de plicht in de illegaliteit te werken en de revolutie voor te bereiden.

Een eigen KP.

Ook in België zal in de komende jaren de strijd tussen sociaal-demokraten en kommunisten vooral in de vakbeweging bits uitgevochten worden. In 1920 wordt de **Kommunistische Partij** opgericht door **War Van Overstraeten**, de leider van de **Socialistische Jonge Wachten** in Brussel. Ook in Vlaanderen verlaten 275 Jonge Wachten de BWP om tot de nieuwe partij toe te treden, wat als gevolg heeft dat de Jonge Wachten overal onder direkt toezicht gesteld worden van de plaatselijke BWP-leiding en de Algemene Raad.

Binnen de BWP worden de botsingen tussen de linker-

Lenin op het Kominternkongres (1920).

vleugel en de leiding steeds heviger. De scherpste kritikus is **Joseph Jacquemotte**, die een stevige steun geniet in de Brusselse bediendenvakbond en in 1920 zijn blad "l'Exploité" op 20.000 ex. verkoopt. Kort na de Wapenstilstand heeft hij zich de woede van Anseele en Vandervelde al op de hals gehaald door op het kongres de regeringsdeelname af te wijzen. «Wij zullen de linkervleugel worden van de liberale partij», had hij gezegd, «die voor kleine hervormingen vecht om het lot van de arbeiders te verbeteren. Het is verkeerd ons op die weg te begeven. De oorzaak van onze ellende moet verdwijnen: het kapitalistisch regime.»

Vanaf 1920 wordt de kritiek op de regeringsdeelname steeds luider. Het revolutionair gevaar van 1918 is geweken, de voornaamste eisen van de BWP zijn gerealiseerd en de kraan van de toegevingen wordt dichtgedraaid. Van eisende partij in de eerste regering van nationale unie wordt de BWP een figurant die steeds meer water in de wijn moet doen en uiteindelijk uit de regering verdwijnt. Terwijl de BWP in deze impasse verkeert scheurt **Jacquemotte** zich af met zijn groep rond L'Exploité om een **Kommunistische partij** op te richten, die in het najaar van 1921 versmelt met de groep van **War Van Overstraeten**.

De kommunisten vormen een minderheid, maar hun invloed in de vakbonden mag niet onderschat worden. Zij propageren de radikale strijd en tonen zich actief in talrijke stakingen, wat uiteraard moet botsen met de BWP-politiek van overleg en sociale vrede. In het najaar van 1921 komt het tot een krachtmeting naar aanleiding van een staking in het metaalbedrijf van **Ougrée-Marihaye** te Seraing, waarbij zich later de mijnwerkers zullen aansluiten. De vakbondsleiding en de socialistische burgemeester **Merlot** treden verzoenend op, maar de staking wordt geleid door een funktionaris van de regionale

Centrale der Metaalbewerkers, **Lahaut**, die erin slaagt de strijd te radikaliseren en de staking uit te breiden. Het wordt een regelrechte opstand tegen de vakbondsleiding, die de staking weigert te steunen. Op de militantenvergaderingen gaat het zo luidruchtig toe dat de Metaalbond een tijdlang van deze vergaderingen afziet. Vakbondsleiders worden niet meer aan het woord gelaten en voor de eerste maal in de geschiedenis van de BWP bestormen arbeiders te Seraing een **Volkshuis**. Terwijl de BWP ook als oppositiepartij haar politiek van overleg en sociale vrede blijft voortzetten, breken in 1923 gedenkwaardige stakingen uit. Die van de dokwerkers in Oostende (waarin de jonge **Louis Major** actief is) duurt 13 weken en eindigt op een nederlaag en uitwijkingen naar Amerika. In hetzelfde jaar dreigt de eerste grote **spoorwegstaking** op een Algemene Staking uit te lopen, maar de leiding maakt er bruusk een einde aan als de politie syndikale militanten begint te arresteren. Dit tegenoffensief van de regering was enkele maanden vroeger al ingeluid met de arrestatie van 17 kommunistische leiders, onder het voorwendsel dat zij zouden spioneren voor Duitsland. Die aanhouding verwekte grote verontwaardiging en ongerustheid in de BWP: wat vandaag tegen de **kommunisten** begon, kon morgen tegen de **socialisten** eindigen, zoals het vorige jaar duidelijk gebleken was toen **Mussolini** zijn fascisme in Italië geïnstalleerd had. De BWP levert haar beste advocaten om de kommunisten te verdedigen voor het assisenhof, maar dat zal haar niet beletten in de komende jaren systematisch alle kommunisten weg te zuiveren uit de leidinggevende organen van de vakbond.

Zwijggeld.

Na 4 jaar oppositie komt de BWP in 1925 weer in de regering. De verkiezingen zijn onverwacht gunstig geweest (+ 10 zetels) en er komt een coalitie van BWP en christen-

demokraten, de regering **Poullet-Vandervelde**. Haar belangrijkste opdracht is de stabilisatie van de Belgische frank, die sinds 1914 niet meer tegen een vaste hoeveelheid goud kan omgewisseld worden en voortdurend aan waarde verliest. Enkele sociale maatregelen, zoals het oprichten van een krisifonds voor werklozen, een hoger minimumpensioen, zwaardere belasting van de hoge inkomens en vermindering van de militaire uitgaven maakt de regering vlug gehaat in konservatieve kringen, ondanks haar gematigde politiek. Als de vlaggen van de afgeschafte regimenten plechtig worden opgeborgen, wordt eerste-minister **Poullet** uitgejouwd en aangevallen door leden van de semi-fascistische "Nationale Jeugd". De zwaarste tegenstand komt echter van de bankiers, die de pogingen van de regering boycotten om de frank te stabiliseren, en door bewuste indiskreties onrust uitlokken bij de buitenlandse schuldeisers. Het panikerend publiek begint de terugbetaling te eisen van de staatsleningen en na een zware campagne in de konservatieve pers moet de regering **Poullet-Vandervelde** aftreden.

In de veel konservatievere regering **Jasper** blijven de socialistische ministers op post en geven aan **Emile Francqui** zelf, minister zonder portefeuille, carte blanche om de stabilisatie van de frank door te voeren volgens de belangen van de Société Générale. **Van de Vijvere**, die op dat ogenblik een belangrijke rol speelt in de katholieke partij schrijft ronduit in een brief aan **Poullet**: «Iedereen begint er zich nu rekenschap van te geven dat het er niet alleen om gaat de frank te redden, maar om alle openbaar en privé krediet onder controle te brengen van de financiële groep van **Francqui**. De socialisten zitten helemaal in de combinatie en zullen hun deel van de buit hebben». In deze periode zal de socialistische Bank van de Arbeid grote uitbreiding nemen en de financiële toestand van de BWP (die in 1926 geen

geld had om nog afgevaardigden naar buitenlandse konvressen te sturen) verbeterd aanzienlijk. Dat de stabilisatie onder andere gepaard ging met de overdracht van de staatsspoorwegen in privéhanden (oprichting NMBS) ging weliswaar regelrecht tegen de principes van Quaregnon, maar dat wordt weggemoffeld. Op het zomerkongres van 1926 wordt het debat over de politieke toestand als allerlaatste punt op de agenda geplaatst, en de voorzitter maakt zijn inleiding zo lang dat er geen tijd meer overblijft voor een ernstig debat.

Na de stabilisatie van de frank is de malaise groot in de BWP. De val van de regering Pouillet-Vandervelde heeft duidelijk getoond dat in laatste instantie niet de regering maar de grote banken aan de touwtjes trekken. Het klakkeloze reformisme van de leiding heeft veel wrevel gewekt in de linkervleugel en er wordt weer gedacht aan een revolutionaire machtsovername. De leider van deze radikale vleugel wordt de jonge advocaat **Paul-Henri Spaak**, kleinzoon van de oude liberale leider Janson.

Als lammeren naar de slachtbank.

Na de stabilisatie breken enkele bloeiende jaren aan. De Amerikaanse ekonomie is in volle expansie en miljarden dollars overspoelen Europa. Het kapitalisme lijkt sterker dan ooit en niemand gelooft nog in een krisis. Als in 1929 de Beurs van New York in elkaar stort blaakt de Belgische ekonomie nog van gezondheid, maar in 1930 laten de gevolgen van de wereldkrisis zich al voelen.

Na 1930 begint de werkloosheid indrukwekkend te stijgen. Einde '30 zijn er 88.000 werklozen, begin '31 zijn er al 76.000 en op het hoogtepunt van de krisis zullen meer dan 300.000 arbeiders zonder werk vallen. In juli 1932 breekt een wilde staking uit die revolutionaire vormen aanneemt. Zij start als een aktie tegen een opgelegde loonsverlaging in de mijnen van de Borinage,

maar als daar stakers ontslagen worden breidt de staking zich uit over heel de provincie en het komt tot vechtpartijen met de rijkswacht.

De beweging ontsnapt aan de kontrole van de vakbonden; vooral de KP en de **Jonge Wachten** zijn aktief, met de bedoeling via een **Algemene Staking** een revolutionaire wending te geven aan de krisis. De onwil van de leiding om zich aan het hoofd te stellen van de beweging leidt tot woedeuitbarstingen. In Charleroi komt het tot zware incidenten bij de bestorming van het Volkshuis. Er worden lidboekjes van de vakbond verbrand en vuren gestookt met partijkrant *Le Peuple*. Het is duidelijk dat de reformistische politiek van de BWP-leiding niet meer gevolgd wordt door een groot deel van de basis. De revolutionaire koers van de Kommunistische partij oefent een grote aantrekkingskracht uit op de arbeiders, vooral bij de werklozen, die de KP

tracht te organiseren als stoottroepen voor de revolutionaire aktie.

Ondertussen klinken de laarzen van het fascisme steeds dichterbij. In Duitsland blijft de SPD in de illusie leven dat er met Hitler wel te onderhandelen valt. Bij de verkiezingen van 1932 hebben de nazi's een pak stemmen verloren en in de SPD denkt men dat het fascistisch tij gekeerd is. Tot op het laatste ogenblik zullen de Duitse socialisten een anti-fascistisch eenheidsfront met de kommunisten afwijzen, die de fascistische machtsovername door een algemene staking willen verijdelen. Als Hitler op 30 januari 1933 de macht krijgt toegevoegd van de burgerlijke politici blijft de SPD hopen op een vergelijk. In april ensceneren de nazi's de Rijksdagbrand en ontketenen een terreur tegen de kommunistische militanten, op 2 mei wordt de vakbond in de fascistische organisatie ingelijfd en in juni is het de beurt aan de SPD om ontbonden te worden. De SPD heeft zich lijdzaam naar de slachtbank laten leiden en deze kapitulatie voor het fascisme zou verschrikkelijke

'14-'18 : Vandervelde spreekt aan het IJzerfront de soldaten toe.

gevolgen hebben voor het verloop van de wereldgeschiedenis

Daar komt de man.

De likwidatie van de SPD verwekt een schok in alle socialistische partijen. In dit klimaat van ontredde heeft **Paul-Henri Spaak** het radicale blad "**L'Action Socialiste**" opgericht, dat grote weerklank vindt bij de basis, vooral in de vakbonden en de Jonge Wachten. Volgens Spaak kan het opkomend fascisme alleen verslagen worden als de ar-

beiders via een revolutionaire **Algemene Staking** de staatsmacht in handen nemen. Zijn blad "**L'Action Socialiste**" reageert vrij positief op de communistische voorstellen om een eenheidsfront op te richten voor bepaalde concrete eisen en om overal in fabrieken en arbeiderswijken eenheidsfront-komitees op te richten. In de BWP wordt de tegenstelling steeds duidelijker tussen de leiders, die opnieuw een regering van nationale unie nastreven, en de linkervleugel die alsmaar hardnekkiger gaat ha-

meren op het wapen van de **Algemene Staking**.

Op dat ogenblik komt **Hendrik De Man** als een deus ex machina uit de lucht gevallen om het lot van de BWP te bepalen. Op het Kerstkongres van 1933 zullen zowel **Spaak** als **Vandervelde**, zowel de **Syndicale Commissie** als de **Jonge Wachten** zich min of meer eendrachtig scharen rond het "**Plan van de Arbeid**" van De Man. De geschiedenis van de Belgische Werkliedenpartij naderde haar spannende ontknoping.

TUSSEN GISTEREN EN VANDAAG

« Van het station naar het partijlokaal werd ik om zo te zeggen omstuwd en gedragen door het volk dat riep: **Daar is hij! Daar is hij! Vrouwen kusten de panden van mijn jas, andere lieten mij hun kinderen aanraken.** » zo beschreef Hendrik De Man later in zijn mémoires de ontvangst die hem te beurt viel in kleine provinciestadjes, toen de propagandamachine van het **Plan De Man** in 1934 op volle toeren draaide. De Man is dan 49 jaar, net zo oud als de partij zelf, en op het hoogtepunt van zijn roem. Men ziet hem op meetings naar het spreekgestoelte schrijden, gevolgd door de schijnwerper en begeleid met triomfantelijke marsmuziek. Hij wordt voorgesteld als **Dé Man** die België uit de crisis zal trekken, een personenkultus in de demagogische stijl van de moderne massapsychologie, waarvan de uiterlijke vorm veel gelijkenis vertoont met de Duitse nazi-propaganda. Wie was dan deze Man die de BWP ging redden, en wat had hij te bieden?

Hendrik De Man, afkomstig uit een burgelijk Antwerps milieu, was als 17-jarige zo onder de indruk gekomen van de Algemene Staking van 1902, dat hij zich onmiddellijk had aangesloten bij de **Socialistische Jonge Wachten**. Als jonge militant trok hij voor de Eerste Oorlog naar Duitsland om samen te werken met radikale marxisten als **Karl Liebknecht**. In 1911 had hij zelfs de eeuwige haat van **Eedje Anseele** op zijn hals gehaald door een bijtend artikel in het Duitse partijblad, waarin hij het buitenland inlichtte over de ongelijke strijd van de marxistische minderheid in de overwegend reformistische BWP. Vooral de koöperatieven, in de eerste plaats **Vooruit**, moesten het ontgelden, en **Anseele** had zelfs het ontslag van De Man geëist als sekretaris van de **Centrale voor Arbeidersopvoeding**.

De eerste Wereldoorlog zorgde ervoor dat de kloof tussen De Man en de BWP-leiding gedempt werd. Oorlogsvrijwilliger in 1914 staat hij volledig aan de zijde van **Vandervelde** in zijn propagandakampagne om Duitsland tot de totale verplettering te bevochten. Samen met de "Patroon" trekt hij in 1917 naar

het Russische front om de soldaten op te peppen voor het lente-offensief, dat in gevaar komt door de revolutionaire vredespropaganda van de bolsjevieken. Hij staat heel afwijzend tegenover de bolsjevieken, die volgens hem "hard voor zichzelf, vol minachting voor de kudden, wreed voor hun tegenstanders, achter de schermen de tweede fase van de revolutie voorbereiden, de fase van bloed en geweld, voorbode van de nieuwe autoritaire orde die ging komen."

Hij staat daarentegen vol bewondering voor de Amerikaanse president **Wilson**, die door zijn vredesprogramma in Veertien Punten in Europa een reputatie gekregen had van een grote idealist en demokraat. Dankzij de relaties van **Vandervelde** mag De Man in 1918 een Belgische regeringsdelegatie vergezellen die ter plaatse het Amerikaanse Wonder gaat bekijken. Het kapitalisme is er op dat ogenblik al veel verder geëvolueerd dan in Europa. De oorlog heeft de produktie geweldig gerationaliseerd en het kapitaal nog meer gekoncentreerd in grote mastodontondernemingen die kartels vormen en de markt kontroleren. Nieuw is het gebruik van de "bedrijfspsychologie" om de produktie te verhogen, ervan uitgaande dat ook in het kapitalisme de arbeider vreugde aan zijn werk kan beleven, als men hem maar een beetje psychologisch aanpakt. De politiek van sociale-vrede-door-overleg, waar in België **Joseph Wauters** hard aan timmert op het Ministerie van Arbeid, is in Amerika al verder doorgedreven: de Amerikaanse vakbonden zijn uitgesproken onmarxistisch en worden door de patroons erkend als loyale medewerkers.

De Man, die de reis meemaakt als vertegenwoordiger van de Belgische vakbonden, is entoesiast over het Amerikaanse systeem, dat volgens hem de doelstellingen van het socialisme sterk benadert (1). Terug in België krijgt hij de leiding van de pasopgerichte **Arbeidershogeschool** te Ukkel, die vakbondsleiders moet vormen en voorbereiden op hun beheerstaken in de nieuwe overleg-economie. Een van de studenten, **Louis Major**, zal het

later zelfs tot minister van Arbeid brengen. De meerderheid van de socialistische leiders van tussen de twee Wereldoorlogen werd in de Arbeidershogeschool van De Man gevormd, wat voor een deel het sukses verklaart van zijn ideeën later in de BWP.

Marx overboord

In de jaren '20 zet De Man zich achter zijn schrijftafel om zijn ideologie uit te werken. In 1926 wordt zijn eerste belangrijk toeristisch werk "**De Psychologie van het Socialisme**" een bestseller bij de socialistische intellectuelen in Europa. Ook de burgerij heeft belangstelling voor deze nieuwe ideoloog, en zelfs een fascist als **Mussolini** reageert entoesiast in een brief aan De Man: « Sta me toe u te zeggen dat het mij geweldig geïnteresseerd heeft. Uw kritiek op het marxisme is veel afdoender dan deze van de Duitse of Italiaanse reformisten: hij is ook definitief omdat hij na de gebeurtenissen van '14-'19 komt, die datgene wat er nog aan "wetenschappelijks" overbleef in het marxisme vernietigd hebben. »

Terwijl de leiders van de Tweede Internationale, zoals **Vandervelde**, zich verbaal blijven beroepen op het marxisme, gooit De Man alle "oude dogma's" overboord. Volgens hem had Marx het allemaal veel te materialistisch gezien door het sociaal gedrag van de mensen uitsluitend toe te schrijven aan **ekonomische** motieven (2). Niet het ekonomisch eigenbelang maar het sociale **minderwaardigheidskomplex** van de arbeiders beschouwt De Man als de basis van de klassenstrijd. In plaats van het socialisme te richten op de materiele belangen van één klasse (de arbeiders) moet het gebouwd worden op universele geestelijke waarden als rechtvaardigheid, eerbied voor de menselijke persoonlijkheid en zorg voor het "algemeen belang". Gedaan dus met de noodzakelijke, onverzoenlijke tegenstelling tussen arbeiders en kapitalisten: De Man wil geen revolutie, maar **klassemakenwerking**. Van '27 tot '30 ontvouwt hij zijn ideeën op talrijke lezingen voor Belgische akademische kringen, en

met sukses. Zijn humanisme van kristelijke inspiratie is aantrekkelijk voor katholieke intellectuelen, en zijn afwijzing van de klassenstrijd valt uiter-aard in goede aarde bij de liberalen. Bij de arbeiders is hij nog altijd een volslagen onbekende, maar daar zou de BWP spoedig verandering in brengen.

Het plan van de arbeid

Het is partijvoorzitter **Vandervelde** zelf die De Man gaat halen in Frankfurt — waar hij als gastdocent een cursus sociale psychologie heeft — om hem in België aan het hoofd te zetten van een gloednieuw BWP-studiebureau, opgericht dankzij de gift van stijfselfabrikant **Remy** (dezelfde fabrik waar 70 jaar vroeger **Emile Moyson** wegens socialistische propaganda aan de deur gekegeld werd).

Jarenlang heeft de sociaal-demokratie als passief toeschouwer rond het ziekbed van het kapitalisme gezeten, verontwaardigd over de kommunistische pogingen om de dood van het stelsel te bespoedigen, en anderzijds niet in staat om de ziekte te genezen. Tot Dokter De Man met zijn instrumententas binnenkomt en de knoop doorhakt: de BWP zal het zieltogende kapitalisme genezen, veranderen, vernieuwen en versterken, dankzij de **planeconomie**.

De idee om de crisis te overwinnen door enige planning in de economie te steken en de staat een actieve rol toe te delen was niet nieuw, en ook niet socialistisch van oorsprong. Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog was de Duitse industrieel **Rathenau** ermee voor de dag gekomen, vanaf 1925 begon **Mussolini** in fascistisch Italië de staatinterventie toe te passen, en in Engeland was de beroemde econoom **Keynes** de grote voortrekker. Zijn voorstel om de crisis uit te vlakken door de export te stimuleren, grote openbare werken uit te voeren en met hogere lonen de koopkracht en de afzet te herstellen, kende veel bijval in de Engelse en Duitse vakbonden. De Man inspireerde zich duidelijk op het plan van de Duitse vakbond, waar later ook **Hitler** uit zou putten toen hij aan de macht kwam.

De Man verwerpt zowel de

revolutie als het oude reformisme, dat onbruikbaar geworden is in crisistijd: het heeft geen zin dat de arbeiders een groter deel van de pietluttige koek opeisen, er moet een nieuwe en grotere koek gebakken worden. De maatregelen die hij voorstelt zijn nog altijd aktueel in de huidige BSP. Zijn Plan van de Arbeid voorziet de nationalisatie van de banken, die als partikuliere instellingen blijven bestaan, maar een deel van hun akties verkopen aan een op te richten kredietinstelling van de Staat en zich onderwerpen aan de richtlijnen van het economisch Plan. Deze kredietinstelling van de Staat moet een deel van de aandelen overkopen van de grote monopolies in enkele basisindustriën (zoals de energie-sektor) zodat dit **gemengde bedrijven** worden, gemeenschappelijk eigendom van de staat en private kapitalisten. Naast deze "gesocialiseerde" bedrijven blijft de **vrije kapitalistische sektor** bestaan, die door de Staat zelfs gestimuleerd wordt en verder uitgebouwd. De vakbonden moeten in deze gemengde overlegeconomie betrokken worden door "**arbeiderskontrolle**", een eis die vandaag nog altijd furore maakt in de vakbeweging, en die De Man in 1919 na zijn studiereis in Amerika in de syndikale beweging gepropageerd had.

Bank(roet) van de arbeid

Zoals in Engeland en Duitsland lopen ook in België de vakbonden warm voor het Plan, vooral die uit de steenkool- en metaalnijverheid, waar de konfrontatie met wilde stakingen en de groeiende kommunistische invloed scherpe vormen aannemen. Het Plan is een unieke gelegenheid om de revolutionaire energie te kanaliseren in een legale massa-aktie, waarvan de BWP en haar vakbonden de leiding kunnen nemen. De Man noemt zijn Plan een "**Konstruktieve revolutie**", en verwijst daarbij graag naar de 5-jarenplannen die sinds 1928 in Sovjet-Rusland toegepast worden. Een vergelijking die met de grootste stelligheid afgestreden wordt door de bekende Hongaarse kommunist **Eugene Varga**, medeontwerper

van het eerste Russische 5-jarenplan, die het Plan van de Arbeid uitvoerig analyseert, en verwerpt als volksverlakkerij: "**Wat wij bestrijden, dat is vooral de fundamentele opvatting van het Plan dat men de "struktuur" van de kapitalistische economie kan veranderen, de krisissen overwinnen en de overgang naar het Socialisme verzekeren door zich te plaatsen op het standpunt van de nationale solidariteit, door de klassestrijd op te geven en door met de bourgeoisie "van goede wil" samen te werken terwijl men niet raakt aan de winsten van de uitbuiters, en door aan een "sterke regering" van de bourgeoisie de leiding van de economie en de "kontrolle" op de grote kapitalisten (waarvan zij de dienstier is) toe te vertrouwen.**"

Veel positiever was het onthaal in de linkervleugel van de BWP, vooral door de bekeering van **P.H. Spaak** tot het Plan. In zijn blad "**L'Action Socialiste**" zal hij heel geleidelijk de idee van een Algemene Staking en een Eenheidsfront met de kommunisten verdonkeremanen, zonder bruusk te breken met zijn radikaal verleden en zijn radikale aanhang, die hij meesterlijk in bedwang weet te houden. Het **Kerstkongres** van 1933 wordt dus een ware triomf voor De Man, die na zijn redevoering door de oude Patroon **Vandervelde** omhelsd wordt, en bij handgeklap tot ondervoorzitter van de BWP gebombardeerd. De propagandamachine kan nu op gang gebracht worden om heel het land met het Plan te overspoelen.

Op dat ogenblik komt het bankroet erg ongelegen van de **Bank van de Arbeid**, spil en pronkstuk van Eedje Anseele's merkantiele rijk. Anseele had zoals bekend niet op De Man gewacht om zich met volle overgave op de kapitalistische economie toe te leggen. Op het kongres van de Coöperatieve Dienst in 1923 had hij al kritiek gekregen op de zuiver kapitalistische manier waarop zijn NV's en zijn Bank draaiden, compleet met vette dividenden voor de aandeelhouders en forse vergoedingen voor de beheerders. Ook toen de **Société Générale** de socialisti-

sche hulp in de regering Jaspar beloonde met **koncessies voor de Bank van de Arbeid in Kongo** was er wat gemord, maar de florissante zaken van Anseele duwden alle kritiek binnen de partij als een pletrol weer de grond in. In de vette jaren, toen het binnen-vloeiend geld in wasmanden aangestampt werd, waren de beheerders zich te buiten gegaan aan misbruiken en wanbeheer. Niet alleen Anseele, maar verschillende andere leden van het BWP-bureau zaten in de dans; wat de grote diskretie verklaart waarmee het bankroet in de partij afgehandeld wordt. De zaak wordt zo lang mogelijk stilgehouden, maar op 12 maart 1934 moet **Vandervelde** bij minister van Financiën **Jaspar** een staatslening van 200 miljoen gaan afbedelen om de zaak drijvend te houden. Uiteindelijk krijgen de socialistische coöperatieven een lening van 150 miljoen van de **Algemene Spaaren Lijfrentekas** om de kleine spaarders terug te betalen, maar de **Bank van de Arbeid** moet haar loketten sluiten en alle **Volkshuizen** worden gehypotekeerd. Niet alleen zit de BWP nu financieel aan de grond, haar reputatie krijgt bovendien een flinke deuk bij de openbare opinie: hoe wil de BWP de nationale ekonomie meebeheeren, is het veelgehoorde argument, als zij blijkbaar haar eigen ondernemingen niet behoorlijk kan runnen.

Voor **Vader Anseele** wordt het een roemloos einde van zijn politieke carrière, 60 jaar nadat hij als jongeling met-

een-strohoed op een meeting van de Gentse Internationalisten verschenen was. Voor dit levend symbool van het Vlaamse socialisme wordt een elegante oplossing gevonden: hij legt al zijn administratieve functies neer en belooft zich niet meer kandidaat te stellen bij de volgende verkiezingen. Zijn zoon **Edouard**, de ingenieur die rond deze tijd zijn eerste stappen in de politiek zet, zou ironisch genoeg 40 jaar later (1973) met even stille trom op hoge ouderdom van het toneel verdwijnen, na het miljardenschandaal op de RTT.

Het is 5 voor 12 !

Ondertussen zweeft België steeds meer op de rand van revolutionaire gebeurtenissen. In februari 1934 breekt in de textielindustrie van Verviers een verbeterde staking uit die 5 maanden zal aanslepen, en uitdraait op een nederlaag van de stakers. De vakbondsleiding stelt alles in het werk om het konflikt te lokaliseren en te beperken tot looneisen. **L'Action Socialiste** dringt aan op solidariteitsstakingen en het uitroepen van een **Algemene Staking** en **Spaak** wordt bijna uit de partij gestoten omdat zijn blad de nederlaag van de stakers toeschrijft aan de obstructie en de onwil van de vakbonden.

Het wordt winter 34-35 en de ekonomische toestand is uitzichtloos. De regering heeft in oktober '34 de **Koloniale Loterij** opgericht, die de bedrieglijke illusie moet scheppen dat zelfs de grootste armoezaaler nog altijd miljonair

kan worden. Ondertussen drukt zij verder de lonen omhoog, de klassieke manier om de inflatie in te dijken, en de ontevredenheid stijgt naar het kookpunt: ook de gematigden in de vakbonden beginnen nu over een **Algemene Staking** te spreken. Als **De Man** op 19 januari 1935 met **Spaak** de **Borinage** bezoekt, beseft hij dat het 5 voor 12 is, en dat er snel zal moeten gehandeld worden om de revolutie te vermijden. « **Nooit zal ik dit ontzaglijk en vreselijk tafereel vergeten. Tegen het vallen van de avond zag men van de op het dorpsplein gebouwde tribune van alle zijden enorme sombere stoeten aanrukken, zonder vlag, zonder fanfare, zonder één kreet. Het was alsof heel de woede van dit land van ellende zich daar eensklaps had samengetrokken voor een laatste stomme bedreiging. Deze bedreiging richtte zich op sommige ogenblikken zelfs tegen de sprekers, vooral tegen **Spaak** en mij, die aan deze massa vroegen de staking niet onmiddellijk te beginnen. Veel indrukwekkender was de stilte van de massa die weer verdween door de nacht, na eindelijk onze redevoeringen aanhoord te hebben. Want het had volstaan haar te zien om er ons rekenschap van te geven dat zij naar ons beroep op geduld niet lang meer zou luisteren. »**

Die angst voor de revolutie van **De Man** wordt gedeeld door de Belgische bankiers, die onder elkaar de ministeries verdeeld hebben in de bankiersregering **Theunis-Francqui**. Minister **Gutt** (**Société Générale**) had er bij **Theunis** op aangedrongen socialisten in de regering op te nemen "omdat wij een harde politiek moeten voeren, en het is onmogelijk een harde politiek te voeren zonder dat de werkende klasse in de regering zit." Dat viel goed uit, want in de BWP-leiding stond iedereen, van **Camille Huysmans** tot **Hendrik De Man**, te trappelen van ongeduld. **De Man** had al sinds het voorjaar '34 geheime kontakten met **Paul Van Zeeland**, de vice-gouverneur van de Nationale Bank die in Princeton ekonomie gestudeerd had en net als **De Man** de **New Deal** politiek van president **Roosevelt** be-

De ministers **Spaak** en **Van Zeeland** na de verkiezingen van 1936.

wonderde. De BWP had op haar kongres in oktober '34 haar regeringsdeelname weliswaar afhankelijk gesteld van de integrale verwezenlijking van het Plan, maar 50 jaar BWP-geschiedenis had de relativiteit aangetoond van dat soort radikalisme. Vijf maanden later wordt het Buitengewoon Kongres van 30 maart 1935 dan ook voor een volledige feit geplaatst: de BWP is toegetreden tot een nationale regering onder leiding van **Paul Van Zeeland**, en de nieuwe regering heeft het vertrouwen al gekregen in de Kamer.

De staking van '36

De slogan "**Het Plan, het hele Plan, Niets dan het Plan**" dat de BWP-propaganda er bij de werklozen ingehamerd heeft, wordt opgevouwen: de regering zal het Plan niet verwezenlijken. De honderden militanten die zich naïef voor het Plan uitgesloofd hebben, zijn diep ontgoocheld, maar machteloos. Bovendien heeft De Man door

een tactisch manœuvre het verzet van de linkervleugel gebroken: **schijnrevolutionair Spaak wordt over alle hoofden heen in de regering opgenomen als minister van PTT en ontpopt zich tot een keiharde arrivist**. Het volgend jaar wordt hij minister van **Buitenlandse Zaken** in de tweede regering Van Zeeland, een post die hij de volgende 30 jaar nog 22 jaar zou bekleden. (Deze tactiek van De Man zou ook in 1973 door **Leburton** toegepast worden om het verzet van de linkervleugel tegen zijn driepartijenregering te breken, door de "linkse" tenoren **Callewaert** en **Glinne** een portefeuille aan te bieden).

De rest van het verhaal ligt in de lijn van de verwachtingen. Uit het Plan van de Arbeid worden die maatregelen verwezenlijkt die op dat ogenblik akseptabel zijn voor de partners waarmee de BWP in zee steekt. **De Man** zelf wordt minister van **Openbare Werken en Tewerkstelling**, en gaat de werkloosheid te lijf met een programma van wegenwerken,

een beleid dat later door minister De Sager naar zijn paroxysme zal gevoerd worden. De kapitalistische wereld economie begint zich langzaam te herstellen (o.a. door de bewapeningswedloop die de Tweede Wereldoorlog aankondigt) en de Belgische frank wordt gedevalueerd om onder gunstige voorwaarden te exporteren en aan de wereldkonkurrentie deel te nemen.

In 1936 wordt de idee van een Volksfront met de kommunisten weer levendig aan de basis van de BWP, gestimuleerd door de **Spaanse burgeroorlog**, de verkiezingsoverwinning van het **Volksfront in Frankrijk** en de opkomst van de fascistische Rex-beweging van **Leon Degrelle**. Tijdens de verkiezingskampagne van '36 worden in Antwerpen 2 socialistische propagandisten, **Pot** en **Grijp**, tijdens een nachtelijke plaktocht doodgeschoten door een violonist, lid van een kleine fascistische groepering. Hun begrafenis wordt een indrukwekkende manifestatie, begeleid door een 24-urensta-

Beelden uit de Spaanse burgeroorlog: Baskische arbeiders worden door de fascistische soldaten van Franco gevangen genomen.

king van de Havenarbeidersbond. Een week later, op 2 juni, breekt aan de Antwerpse haven een wilde staking uit, onder kommunistische en trotskistische invloed en geïnspireerd door de gebeurtenissen in Frankrijk, waar het Volksfront gepaard gaat met een golf van stakingen en fabrieksbezettingen. De vakbond tracht eerst vruchteloos de beweging lam te leggen om via de gebruikelijke overlegorganen te onderhandelen, terwijl de dokwerkers gewaarschuwd worden tegen "avonturen". Als blijkt dat deze houding de vakbondsleiding volledig dreigt te isoleren van de basis wordt het roer omgegooid: de staking wordt erkend en gericht naar loonsverhoging, de 40-urenweek en een week betaald verlof. Op 15 juni slaat de staking over naar de mijnwerkers van de Borinage, breidt zich uit over Luik en bereikt het Limburgs industriegebied. Op enkele dagen tijd hebben 350.000 arbeiders in heel het land het werk neergelegd.

De machtige beweging leidt niet tot het Volksfront, nog minder tot een revolutie, maar naar een perfektionering van het sociaal overleg. In de paritaire komités die minister Wauters in 1919 opgericht had, hadden patroons en vakbonden steeds per bedrijfstak of per afzonderlijk bedrijf onderhandeld. Nu wordt voor het eerst in de Belgische geschiedenis een **Nationale Arbeidskonferentie** belegd, waarin patroons en vakbonden elkaar op nationaal vlak ontmoeten (een procédé dat zal herhaald worden in 1970 bij de wilde staking in de Limburgse mijnen).

De Man is een fervent voorstander van dit initiatief, dat in de richting gaat van het **korporatisme** dat hij nastreeft. In de socialistische vakbonden heerst op dat ogenblik nog een groot wantrouwen tegen de georganiseerde vorm van klassensamenwerking, die vooral opgeld maakt in fascistische landen als Duitsland, Italië en Portugal. De Man, een bewonderaar van de korporatistische beroepsorganisaties in de Middeleeuwen, pleit voor de oprichting van een **Ekonomische Raad**, waarin patroons,

en vakbonden samen de economische en sociale lijnen moeten uitstippelen, en die in de plaats moet komen van de bestaande **Senaat**. (Een idee die vandaag voor een goed stuk gerealiseerd is in het befaamde **Nationaal Comité voor Economische Expansie**, een orgaan waarin patroons en vakbonden samen zetelen en dat de rol van het parlement in socio-economische kwesties in feite overgenomen heeft).

" Socialisme National "...

Ondertussen is in Spanje het voorspel van de Tweede Wereldoorlog al in volle gang. Generaal **Franco** is met het leger in opstand gekomen tegen de wettige Spaanse Volksfrontregering en wordt voor Madrid tot staan gebracht: de putsch zal een lange en bloedige burgeroorlog worden. **Franco** krijgt efficiënte militaire steun van **Mussolini** en **Hitler**, terwijl uit heel de wereld de beste socialistische en kommunistische militanten zich laten inlijven in de **Internationale Brigades** om de fascistische rebellen generaals te bevechten. Ook uit België komen ongeveer 2.000 mannen wiens naam niemand meer kent, om in Spanje te vechten en zonodig te sneuvelen. Zoals **Louis Cornand** uit Aalst, die sneuvelt in de bloedige slag aan de **Rio Jarama**. "Pas toen de laatste tanks, die de troepen dekten, voorbij hem reden en hij dus niets meer kon blijven doen, sprong hij op één van hen, stelde zich schoor achter de gevechtstoren en vuurde zo op de vijandelijke tirailleurs. Dit is het gevaarlijkste wat er bestaat, want het hevigste vuur gaat immers naar de tanks. Cornand werd door meerdere kogels getroffen en stortte van de tank neer. De aanvalsgolf passeerde over hem..."

Engeland, Frankrijk en ook België spelen door hun "niet-interventiepolitiek" in de kaart van de fascistten. In België is de oude **Vandervelde** (nog altijd BWP-voorzitter en minister) voorstander van een actieve steun aan de Spaanse republiek, maar hij vindt geen steun bij de andere socialistische ministers. **Spaak** (Buitenlandse Zaken) zal de oude **Patron** trouwens in volle kabinetsraad hierover aanvallen,

diggevalen door **De Man**, die de Spaanse burgeroorlog omschrijft als een strijd tussen twee moordenaarsbenden. **Vandervelde** kan niet anders meer dan ontslag nemen, verdwijnt uit het politieke leven en zal spoedig overlijden.

Veertien dagen na het ontslag van **Vandervelde** staat **Spaak** zijn ophefmakend interview toe aan **L'Indépendance Belge**, waarin hij zich uitsprekt voor een "Socialisme National". Hij benadrukt het nationale karakter van het Belgische socialisme, dat zich niet meer mag beperken tot de belangen van de arbeidersklasse, maar zich moet identificeren met het Algemeen Belang. De **Man**, die in 1939 de nieuwe partijvoorzitter wordt, bereidt een grondige wijziging van de statuten voor: van klasse-partij moet de BWP een brede **volkspartij** worden, het klassebelang moet wijken voor het **Algemeen Belang**, de oppositiepartij wordt een **regeringspartij** die uiteraard alleen via wettelijke wegen actief zal zijn.

Het herfstkongres dat de nieuwe statuten moet goedkeuren zal door de oorlog in het water vallen. **Spaak**, inmiddels eersteminister geworden, wedt op het Engelse paard en steekt met de regering het Kanaal over. **Hendrik De Man** blijft in de omgeving van **Leopold III** en begroet de Duitse inval met zijn berucht Manifest van 28 juni 1940, waarin hij de BWP ontbindt (de Duitse SPD had zich door **Hitler** ook laten ontbinden) en de arbeiders oproept om met de nazi's te collaboreren.

"Verre van een ramp te zijn, is deze ineenstorting van een vermoemde wereld voor de werkende klassen en voor het socialisme een verlossing."

Helaas voor hem heeft hij op het verkeerde paard gewed: na de oorlog keert **Spaak** als grote patriot uit Londen terug, terwijl **De Man** bij verstek tot 20 jaar gevangenis veroordeeld wordt wegens collaboratie. Op 20 juni 1953 wordt hij in Zwitserland, waar hij in ballingschap leeft, door een trein gegrepen en op slag gedood.

De ontknoping

Na de oorlog hoort men over Hendrik De Man niet veel meer praten in de BSP (de BWP wordt herdoopt in **Belgische Socialistische Partij**), maar zijn basisideeën blijven als een rode draad door de praktijk van de partij lopen. **Achille Van Acker** heeft zich vrij snel uit het korporatistisch eenheidsyndikaat van de bezetter teruggetrokken en hervat in de illegaliteit het overleg met het patronaat. Er komt een stelsel van sociale zekerheid uit de bus naar het voorbeeld van het Engelse **Beveridge**-plan, dat volgens 't verhaal 's nachts door een Engels vliegtuig uitgeworpen wordt en door het verzet gerecupereerd. Natuurlijk zijn er nog zware botsingen op komst (de **Koningskweslie**, de **Schoolstrijd**, de staking van '60-'61), maar de BSP blijft wat de BWP sinds de eeuwwisseling altijd was: een reformistische partij die de legale parlementaire weg volgt en zich in een revolutionaire situatie al even onwel voelt worden als de burgerij zelf. Haar rol in de stakingen van '60 zal dan ook niet grondig verschillen van de rol die de BWP van oudsher speelde in de stakingen van **1893, 1902, 1913, 1936**: spontane uitbarstingen van verzet achternalopen om ze te blussen, en anderzijds op het dreigend karakter van de situatie spekuleren om haar onderhandelingspositie tegenover de burgerij te versterken en over haalbare toegevingen te onderhandelen. Het lijkt op een wielerskoers: telkens een groep uit het peloton ontsnapt, gaat de BSP er achteraan, zet zich aan de kop van de ontvluchters en laat het tempo zakken.

Voor al na de stakingen van '60 (een beweging die de BSP niet gewild had maar opgedrongen kreeg als immer) krijgen de ideeën van De Man vaste vorm: de socialisten worden de loyale beheerders van de kapitalistische economie. Er treedt een generatie van socialistisch-beheerders aan naar het beeld en de gelijkenis van **Antoon Spinoy**, die na de staking minister van Economische Zaken wordt in de regering Lefèvre-Spaak. Hij is de eerste om op grote schaal

buitenlandse bedrijven met staats hulp naar België te lokken, zodanig dat Jos Van Eynde bij zijn dood in 1967 in Volksgezondheid schreef: **«Men zal over hem vol lof en waardering spreken en allicht een monument ter zijner nagedachtenis oprichten. Maar de echte monumenten en de meest waardevolle van Antoon Spinoy staan er al. Het zijn de tientallen fabrieken toebehorende aan firma's van diverse nationaliteiten die door Spinoy werden aangetrokken om er de verschillende industrieparken van zijn stad en zijn arrondissement aan te vullen.»**

Spinoy was het die in belangrijke mate de richting van de huidige BSP zou bepalen, door overal in de partij jonge krachten naar boven te werken. Hij is het die in Limburg de jonge **Willy Claes** onder zijn vleugels neemt en van dichtbij volgt. Hij is het die de jonge professor **Henri Simonet** ontdekt en opneemt in zijn ministerie als kabinetschef. Vandaag zijn uitgerekend deze twee kwakelingen en testamentuitvoerders van Spinoy kandidaat-eerste-ministers en leiders van de ultrapragsmatistische rechterzijde in de partij.

In 1886 al waren de Waalse stakers woedend op de koöperatieven en de mutualisten die elke direkte actie afremden. Het overwicht van de financiële en commerciële organisaties in de partij is ondertussen in stijgende lijn gegaan, en hun mentaliteit is zo mogelijk nog merkantieler als vroeger.

De socialistische verzekeringsmaatschappij **Prévoyance Sociale** van **Henri Lemaire** beschikt over 20 miljard reserves en belegt haar gelden in kapitalistische firma's als **Petrofina**, **Metallurgie Hoboken** e.d. De lijfspreuk van Lemaire is **«Als socialist moet men gedurende 364 dagen van het jaar kapitalist zijn en de 365ste dag moet men vrijgevig zijn!»**

De Socialistische coöperatieven van **Roger Ramaekers** hebben de coöperatieve gedachte overboord gezet en participeren in de grootwarenhuizen van **Carrefour** en **Distrimas**. De socialistische mutualiteiten hebben een **Edmond Leburton** voortgebracht, die als een handelsreiziger over en weer naar Zaïre pendelt om de belangen van **Acec** bij Mo-

butu te behartigen, en zover gaat de allesbehalve socialistische eenheidspartij van Sese Seko op het ideologisch BSP-kongres uit te nodigen. Hij zet de traditie voort van zijn dorpsgenoot, de illustere **Joseph Wauters**, die al in de vroege jaren '20 Belgisch-Kongo bezocht en een vurig socialistisch pleitbezorger werd van het Belgisch imperialisme aldaar: **«Kan men zich inbeelden dat die 12 miljoen negers in staat zouden zijn dat uitgestrekte domein uit te baten en er de vruchten van te plukken tot welzijn van de mensheid.»**

En bij dit alles staat de linkervleugel verwezen te kijken. De **Jongsocialistenleider** wordt door **Cools** bijna in elkaar geramd en uit de partij geschopt omdat hij pamfletjes durft uitdelen tegen de MPR-aanwezigheid op het ideologisch kongres, en de brave hoofdredakteur van het weekblad **Links** krijgt van zijn federatie niet eens de toelating om de kongressisten toe te spreken. Toch was het **Simonet** zelf die op het ideologisch kongres wees op het belang van de "linkerzijde" in de partij, omdat zij kan bijdragen tot haar **uitstraling**. En de trouw aan het charter van Quaregnon werd nogmaals **plechtig gezworen**.

Simonet, testamentuitvoerder van De Man en Antoon Spinoy.

DE GESCHIEDENIS VAN DE BSP

Bronnen

"Geschiedenis van de Socialistische Arbeidersbeweging in België"
o.l.v. prof. Jan Dhondt (Uit. Ontwikkeling)

Bijdragen tot de geschiedenis der Gentse Arbeidersbeweging"
Dr. S. H. Scholl O. Praem.

"Schetsen uit mijn leven, of de Geschiedenis der Gentse Wevers"
Paul Verbauwen.

"La Conquête du Suffrage Universel en Belgique"
Claude Renard.

"Van Christen tot Anarchist"
Domela Nieuwenhuys.

"Hendrik De Man"- Biografie" en "25 jaar Belgisch Socialisme"
Mieke Claves - Van Haegendoren.

uitgave onder eigen beheer.

guido van meir
sint-denijslaan 58
9000 gent

1 mei 1975.

Simonet, testamentuitvoerder van De Man en Antoon Spinooy.